

Seznam příloh

Příloha 1 – Proces kategorizace a kódování

Příloha 2 – Vztahové mapy

Příloha 3 – Obrázky

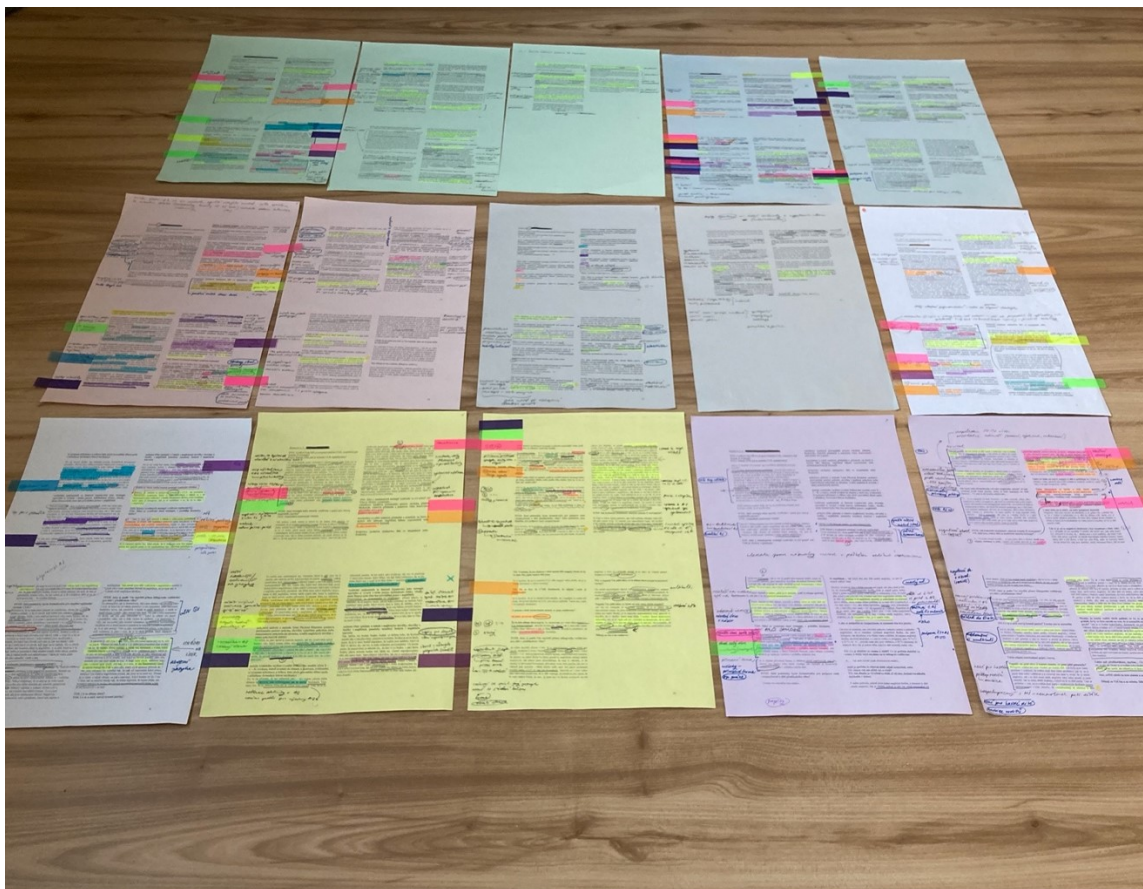
Příloha 4 – Grafy – Dotazník

Příloha 5 – Dotazník – otázky

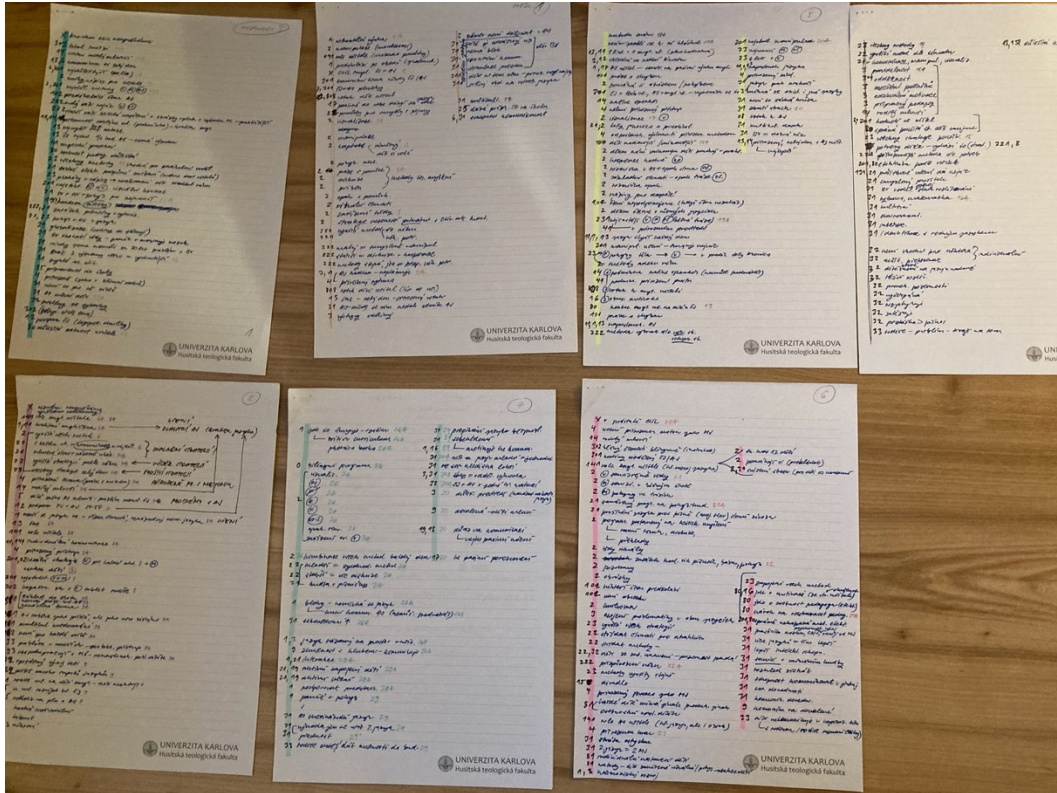
Příloha 6 – Rozhovor – otázky

Příloha 7 – Rozhovory respondentů

Příloha 1 a) – Proces kategorizace a kódování

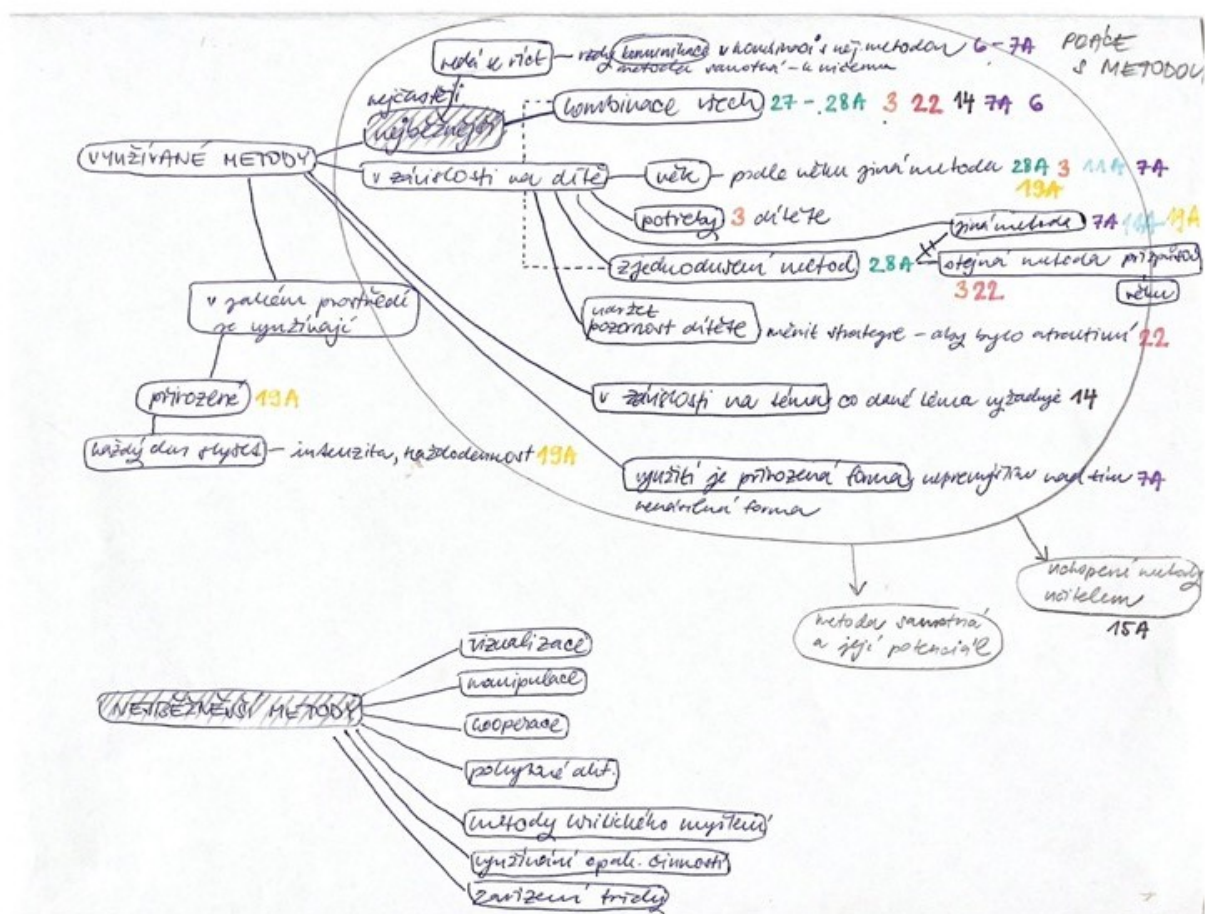
Príloha 1 b) – Proces kategorizácie a kódovania

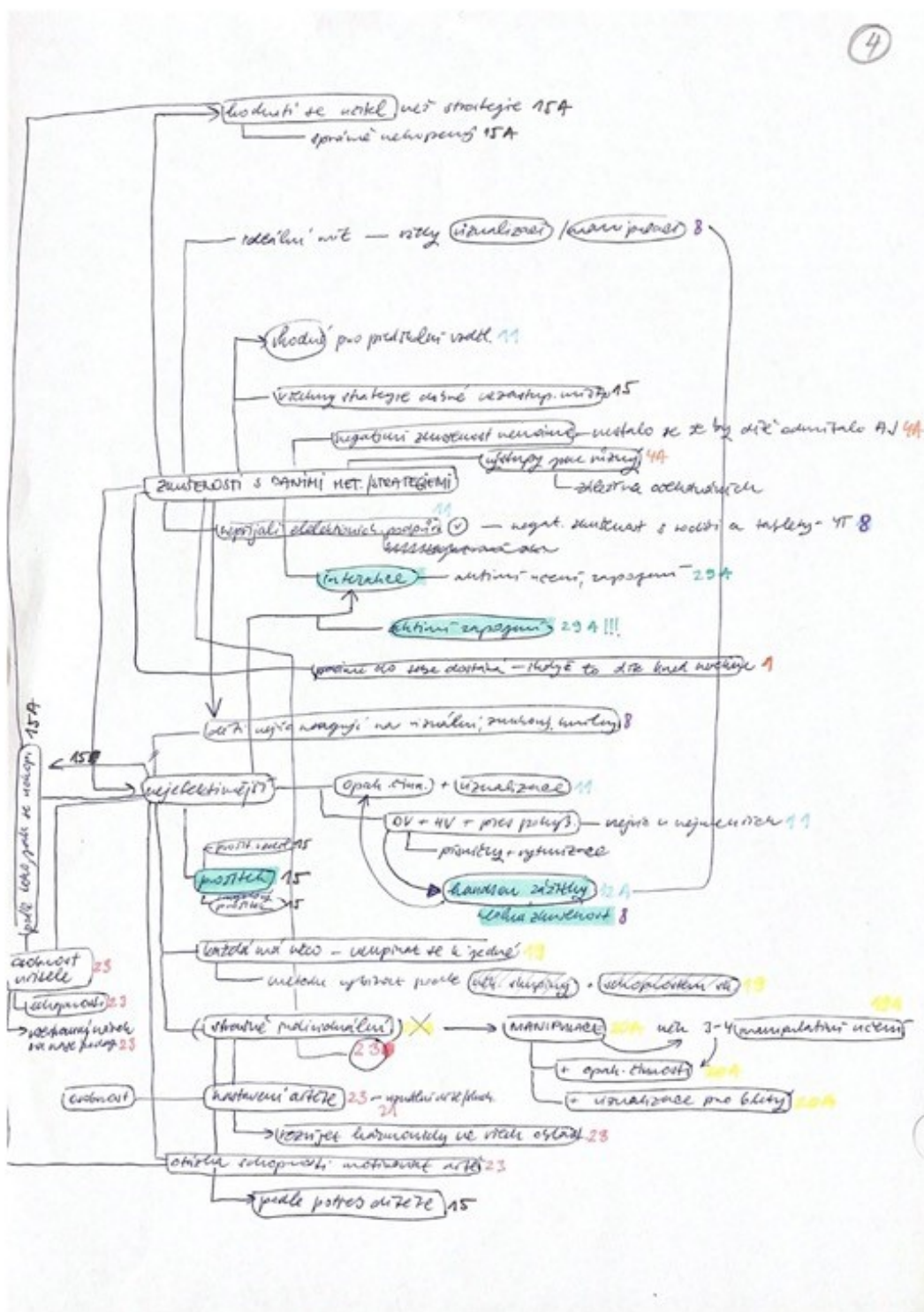
KATEGORIE

1 UČENÍ	15 DOPORUČENÍ
11 KVALITNÁ JAZYK	16 MOTIVÁCIE
12 PODPORA ČJ+AJ	17 ROLÍVM
13 ČAS	18 KOMUNIKÁCIE
14 RODILNÍ MLUVU	19 AUT. UČENÍ
141 ROLE ANJ. UČITEĽ	191 PROZD. UČENÍ + ZÁŤI
2 STRATEGIE	6 KOMUNIKÁCIE
21 DOPLNĚNÍ STRATEGIÍ	61 RODIČ DÍTĚ
22 UČEŤ STRATEGIÍ	62 DÍTĚ UČITEĽ
222 VEK DÍTĚTE	
221 KONTAKT DÍTĚTE	8 DÍTĚ
201 NEJEF. METODY	80 UČITEĽ
202 NEGATÍV. ZU. SE STRAT.	808 VEŠTAM DÍTĚ UČITEĽ
23 KŤI STRATEGIÍ - VECHNY	09 VEŠTAM K AJ
231 NEJZÁŤEŤI MUZTR. STRAT.	81 INDIVIDUÁLNY
3 BILINOV. VŤHOVA	9 ŽUVENENŤI
31 PROZD. EV - VŤLOD	↳ 999 DÍTĚTE
311 ŽUVENENŤ JAZYKA	↳ 0000000
32 NA CO MÁT PZDOR INEGAT.	x OUL
33 ŽURUČENÍ - RODIČE	
301 ODDĚLENŤ	
302 BILINOV.	
303 TOTAL INEGAT	
31 ŽURUČENŤI ŽO ŽIVOLY	

Příloha 2 a) – Vztahové mapy – Využívané metody

Příloha 2 b) – Vztahové mapy – Zkušenosti s metodami

Příloha 3 b) – Obrázky – Zápis analýzy informačních dokumentů (Excel)

AJ KROUŽEK /BĚHEM VÝUKY

ČJ-AJ MŠ

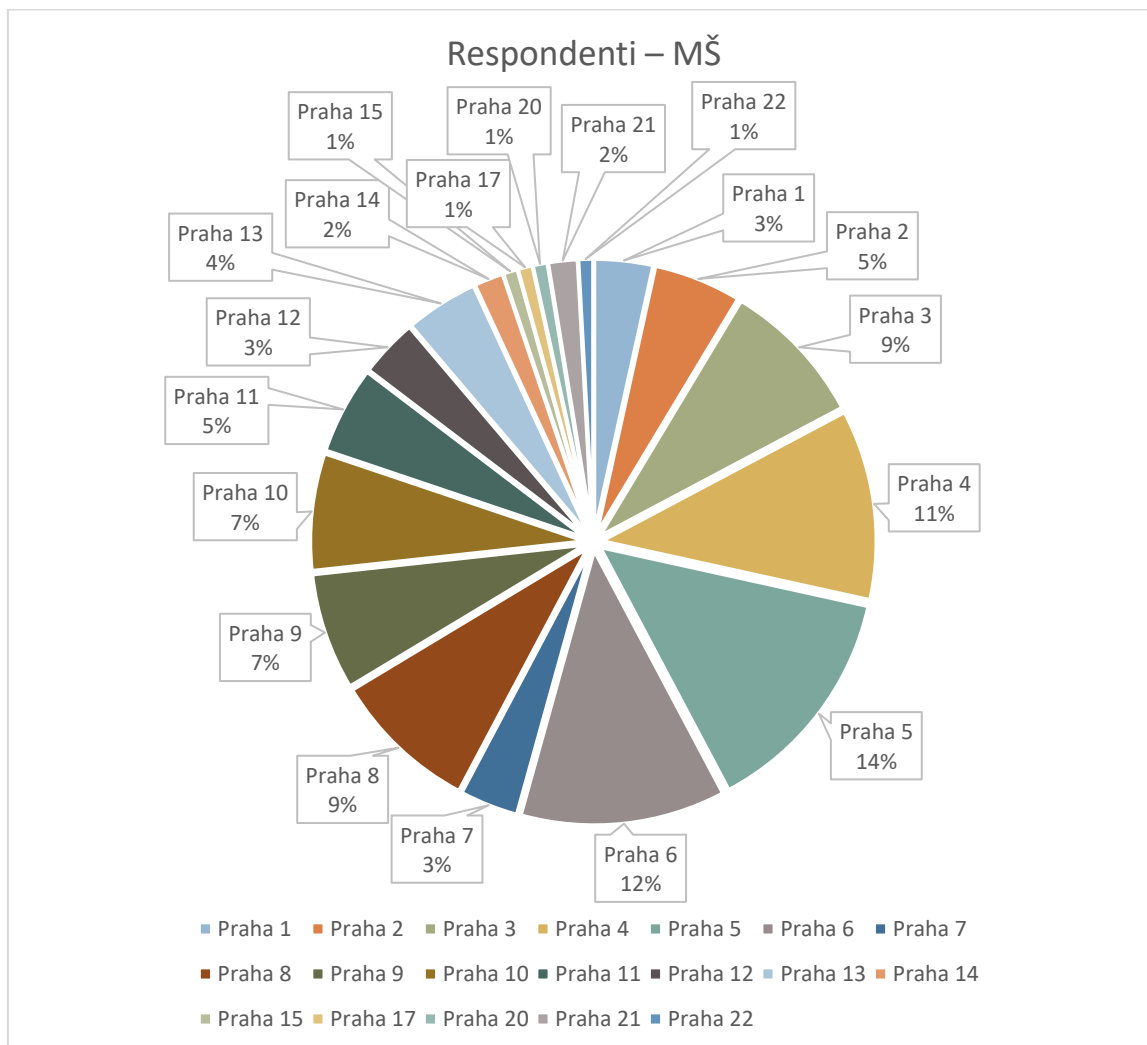
BĚŽNÁ MŠ

CIZOJAZYČNÁ MŠ

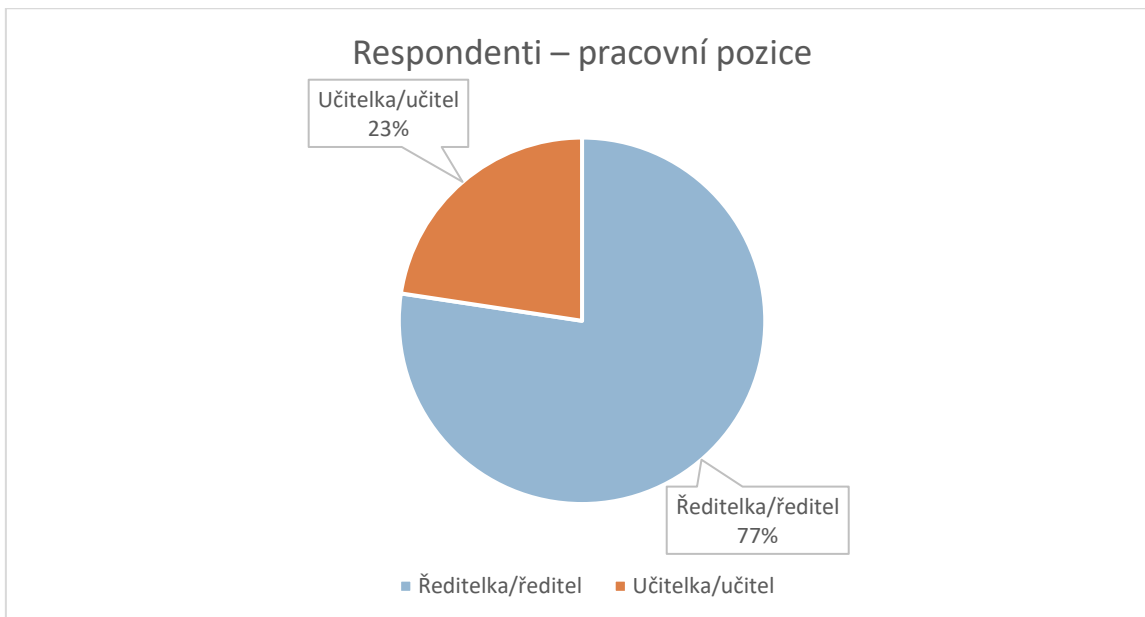

Příloha 4 – Grafy – Dotazník

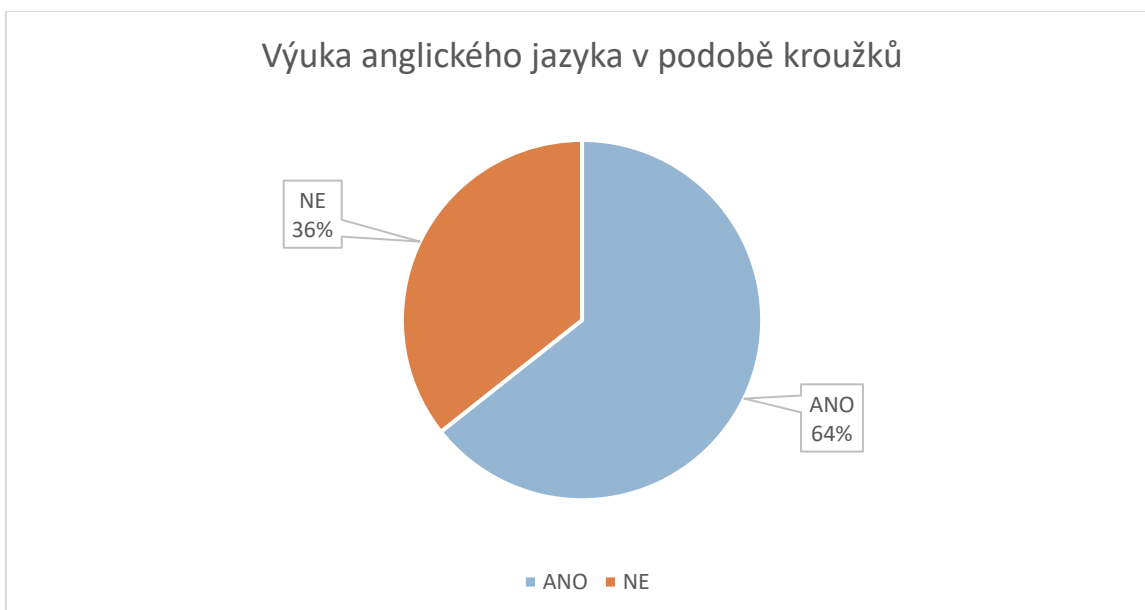
Graf 5 – V jaké městské části v Praze se nachází MŠ, ve které pracujete?

Graf 6 – V mateřské škole v současné době pracuji na pozici.

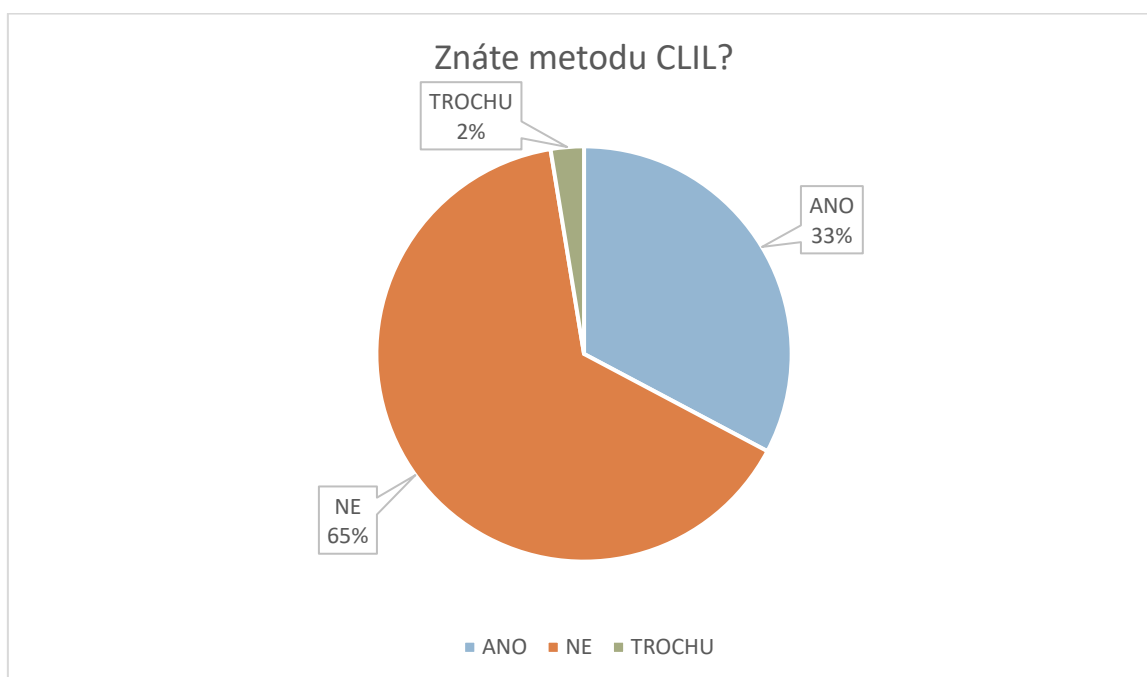
Graf 7 – Nabízí Vaše MŠ výuku angličtiny dětem v podobě zájmového kroužku?

Graf 8 – Využívají učitelky ve Vaší MŠ angličtinu v běžné práci s dětmi jako součást vzdělávací nabídky?

Graf 9 – Znáte metodu CLIL?

Příloha 5 – Dotazník – otázky

1. V jaké městské části v Praze se nachází MŠ, ve které pracujete?
2. V mateřské škole v současné době pracuji na pozici:
  - a. Ředitelka/ředitel
  - b. Učitelka/učitel
3. Nabízí Vaše MŠ výuku angličtiny dětem v podobě zájmového kroužku?
  - a. Ano
  - b. Ne
4. Pokud ano, jak často kroužek probíhá?
  - a. 1x týdně,
  - b. 2x týdně,
  - c. 3x týdně,
  - d. Jiná odpověď: _____
5. Využívají učitelky ve Vaší MŠ angličtinu v běžné práci s dětmi jako součást vzdělávací nabídky?
  - a. Ano
  - b. Ne
6. Pokud ANO, jak je angličtina zařazována do vzdělávací nabídky ve Vaší MŠ:
  - a. Odpověď: _____
7. Znáte metodu CLIL?
  - a. Ano
  - b. Ne
  - c. Komentář: _____
8. Které výukové metody či strategie CLIL využíváte k podpoře rané vícejazyčnosti v rámci „anglických chvilék“? (můžete zvolit více položek)
  - a. vizualizace (podpora porozumění pomocí obrázků, plakátů, flashcards, reálných předmětů a pomůcek, videí, doprovázení mluveného slova gesty)
  - b. manipulace (využití reálných předmětů a pomůcek, na které si mohou děti sáhnout, například během experimentů nebo předmatematických činností)
  - c. kooperace (podpora spolupráce dětí ve skupinkách nebo dvojicích)

- d. pohybové aktivity a metoda Total Physical Response (podpora porozumění pomocí pohybu, slovíčka vyjádřena pohybem nebo znázorněným pohybem na obrázku, využití anglických slovíček v rámci pohybových aktivit)
  - e. metody kritického myšlení (využití třífázového modelu učení E – U – R: evokace, neboli uvedení do tématu a motivace, uvědomění si významu informací, a reflexe, tedy závěr prováděný dětmi spolu s učitelkou; formulace hlavní myšlenky)
  - f. využívání opakujících se činností (opakování jako strategie upevnění si výrazů v cizím jazyce, každodenní rutiny, rituály, daná činnost nebo část dne prováděná pouze v angličtině)
  - g. zařízení třídy (plakáty a cedule s anglickými slovíčky, slovníky a knížky v angličtině, pomůcky označeny českým i anglickým názvem)
9. Využíváte nějakou jinou metodu či metodiku k výuce angličtiny ve Vaší MŠ?
10. Byl/a byste ochotný/á uskutečnit doplňující telefonický/online rozhovor v délce 10-15 minut? Pokud ano, uveďte, prosím, na sebe kontakt
- a. Odpověď: _____

Děkuji za Váš čas, který jste věnoval/a vyplnění dotazníku.

Příloha 6 – Rozhovor – otázky

ZVO (Základní výzkumní otázka)

1. SVO (Specifická výzkumní otázka)

a. TO (Tazatelská výzkumní otázka)

ZVO: Zda mateřské školy využívají metodu CLIL, resp. její metody, ve své pedagogické praxi?

1. Využívá Vaše MŠ ve své praxi metodu CLIL, respektive její metody či strategie?
  - a. Pokud ANO, jak je metoda CLIL uplatňována?

2. Jaké strategie nebo metody využíváte v praxi pro rozvoj anglického jazyka?
  - a. (respondent pojmenuje vlastní)
  - b. Jaké z následujících strategií využíváte ve své praxi?
    - i. vizualizace (podpora porozumění pomocí obrázků, plakátů, flashcards, reálných předmětů a pomůcek, videí, doprovázení mluveného slova gesty)
    - ii. manipulace (využití reálných předmětů a pomůcek, na které si mohou děti sáhnout, například během experimentů nebo předmatematických činností)
    - iii. kooperace (podpora spolupráce dětí ve skupinkách nebo dvojicích)
    - iv. pohybové aktivity a metoda Total Physical Response (podpora porozumění pomocí pohybu, slovíčka vyjádřena pohybem nebo znázorněným pohybem na obrázku, využití anglických slovíček v rámci pohybových aktivit)
    - v. metody kritického myšlení (využití třífázového modelu učení E – U – R: evokace, neboli uvedení do tématu a motivace, uvědomění si významu informací, a reflexe, tedy závěr prováděný dětmi spolu s učitelkou; formulace hlavní myšlenky)
    - vi. využívání opakujících se činností (opakování jako strategie upevnění si výrazů v cizím jazyce, každodenní rutiny, rituály, daná činnost nebo část dne prováděná pouze v angličtině)
    - vii. zařízení třídy (plakáty a cedule s anglickými slovíčky, slovníky a knížky v angličtině, pomůcky označeny českým i anglickým názvem)
  - c. Které z uvedených strategií využíváte nejčastěji?
  - d. Mění se využívání dané strategie, v průběhu docházky dítěte?

3. Jaké podmínky byste formuloval/a pro podporu rané vícejazyčnosti u dětí předškolního věku?
  - a. Co je důležité ve vztahu k dítěti?
  - b. Jakou roli má učitel AJ ve třídě?
  - c. Máte ve třídě rodilého mluvčího?

- d. Jak dlouho je AJ učitel ve třídě. (Celý den, dochází na několik dní/hodin v týdnu)
4. Jak hodnotíte zkušenosti s danými metody či strategiemi?
- a. Jaké jsou reakce dětí na konkrétní metody/strategie?
  - b. Jaké metody/strategie byste pojmenoval/a jako nejefektivnější z hlediska rané vícejazyčnosti?
  - c. Jaké metody/strategie podle Vás, dávají dětem nejvíc, z hlediska rozvoje anglického jazyka?
5. Jaký je podle Vás největší přínos bilingvního vzdělávání pro děti v předškolním věku?
- a. Co to dětem dává?
  - b. Co to u nich rozvíjí kromě jazyka?

Děkuji za rozhovor.

Příloha 7 a) Odpovědi respondentky č. 1

Využívá Vaše mateřská škola ve své praxi metodu CLIL, respektive její metody či strategie? Pokud ano, jak je metoda CLIL uplatňována?

„Ano. My jsme Montessori školka, to znamená, že celé to vzdělávání probíhá podle Montessori metodiky. Neboli máme věkově smíšenou třídu, ve které jsou děti od 3-6 let. Nemáme to, čemu se říká frontální výuka, která, vím že pro školku zní zvláště, ale ono to tak ve školkách bývá. Je tam program, kde jsou řízené činnosti: teď budeme všichni dělat předškolní přípravu, nebo výtvarný projekt. U nás to funguje tak, že v té třídě jsou police, v těch policích všechny možné Montessori pomůcky různé praktické činnosti na smysly, různé hry, kdy děti na něco sahají, něco přitom porovnávají, u toho zjišťují, jak se věci můžou porovnávat, jak se liší, učí se u toho jazykové pojmy, pomůcky na předmatematické dovednosti, písmenka. To v té třídě je pořád, v dostupných policích a role učitele ve třídě je být tam, dítě každý den přivítat, vzít do třídy a ukazovat dětem pomůcky které tam jsou, s čím se mohou hrát. Někdy děti přijdou a rovnou si jdou hrát s tím, s čím si hrály včera a těší se na to. Někdy si hrají spolu někdy sami. Ale učitel tam není od toho, aby řekl „tak teď všichni budeme dělat tohle“. Jsou tam i společné aktivity, ale také to funguje tak, že učitel nabídne nějakou činnost, hudební, pohybovou nebo výtvarní. A děti, které chtějí, se toho účastní a ostatní si mohou vybrat něco jiného. Nicméně nemáme tu frontální výuku. Předškoláci jsou spolu ve třídě s tříletými pětiletými, ale mají čas po obědě, kdy předškoláci mají například grafomotorické cvičení, ale i tam mají možnost říct, „já se na to dneska necítím jsem unavený, chci si kreslit, nebo skládat z téhle stavebnice.“ CLIL je implementovaná tak, že to, co dělá český učitel, tam celý den dělá i anglicky mluvící učitel. Celý den tam s nimi je a dělá tam všechno, co tam dělají normálně, akorát do toho mluví anglicky. Je tam každý den celý den a povídá si s těmi dětmi. Když tam nějaké dítě něco přesypá, tak s ním může přesypat akorát to dělá anglicky. Když svačí, tak jeden mluví anglicky, druhý česky. I u komunitního kruhu je to jednou anglicky a podruhé česky. Zpívají se také české a anglické písničky.“

Jaké strategie nebo metody využíváte v praxi pro rozvoj anglického jazyka?

„Ono se to těžko popisuje. Všechny pomůcky, které tam jsou, jsou vymyšlené tak, že pokaždé když s nimi dítě chce něco dělat, tak jim to nejprve musí učitel ukázat. V tu chvíli mu to ukazuje v tom jazyce, v jakém učitel mluví a děti jsou na to zvyklé. Děti si nejprve s učitelem vytváří vztah a tím, díky tomu, že je tam každý den celý den a není to někdo, kdo přijde pouze na hodinu. Tím že pomůcky jsou fyzický, umožňují, že vidí tu cizí věc, a to pak učitel pojmenuje v daném jazyce. Není to abstraktní. Vezme do ruky hrnek a vidí a slyší hrnek v angličtině. Všechny pomůcky jsou vymyšlené tak, že ten praktický život tam je. Něco přesypám, přelévám, ale zároveň tam je vždycky jazyk. Protože když něco dělám jako učitel, tak to vždycky pojmenuji. To že to dítě hned neřekne, nezopakuje – to je jiná věc. Ale pasivně ten jazyk do sebe dostává. Stejně jsou na tom pomůcky na smyslové vnímání – destičky s různými povrchy, dá se s tím pracovat například i po slepu, různé čichové válečky, zvukové záležitosti, věci na rozměry. A ty jsou primárně dělané na smysly, ale i na ty pojmy. Dítě se na tom učí „dlouhý, kratší, tlustší, tenčí, široký, tichý hlasitý.“ Všechny pojmy se učí česky (když to dělají česky) a když to dělají s anglickým učitelem, učí se to anglicky.“

Využíváte ještě nějaké strategie metody?

„Nějaké plakáty a obrázky tam jsou také, ale určitě to není primární nástroj učení. Je tam i kalendář s obrázky v češtině i angličtině, dny v týdnu, a měsíce. V přírodovědných pomůckách jsou tácy s různými předměty, jako zvířata, přírodniny, listy a u toho jsou kartičky s obrázkem, kde je napsané i slovo. Některé předškolní děti se už zajímají o písmenka a chtějí to vědět. Mají tam šmirglový písmenka, na které sahají, nebo je kreslí do krupice. Pomůcky, které jsou na slovní zásobu mají vždycky český i anglický nápis. A děti to vidí obojí. Ještě to možná nepřečtou, ale vizualizují si to – obrázek nebo předmět s konkrétním slovem. Mají to v obou jazycích.“

Jaké z následujících strategií využíváte ve své praxi?

Vizualizace (podpora porozumění pomocí obrázků, plakátů, flashcards, reálných předmětů a pomůcek, videí, doprovázení mluveného slova gesty)

„Vzhledem k tomu, že jsme Montessori školka, tak absolutní většina aktivit jsou smyslově zařízeny. Vždycky tam je vizualizace a obvykle i další vjem, například různé předměty, na které děti sahají a potom s tím dále pracují. Jsou tam různé sady pomůcek, které jsou založené na číselném pojmu, předmatematických a přírodovědných věcí, mapy a jazykové karty, dřevěné tvary listů, kde jsou české i anglické názvy.“

Další strategie s tím souvisí – manipulace (využití reálných předmětů a pomůcek, na které si mohou děti sáhnout, například během experimentů nebo předmatematických činností)

„Jo, my vlastně využíváme ty Montessori pomůcky i v angličtině i češtině. Všechny věci, se kterými děti pracují nebo si s nimi hrají, si mohou vzít do ruky.“

Kooperace (podpora spolupráce dětí ve skupinkách nebo dvojicích).

„Učitel jim vždy předem ukáže, jak s pomůckami pracovat a buď s nimi pracuje dál, nebo pak pracují samostatně. Podle vlastní volby a nálady rozhodují o tom, jestli chtějí pracovat sami, ve dvou nebo v nějaké větší skupině. Samozřejmě jsou i skupinové činnosti, kde se záměrně s těmi dětmi pracuje ve skupině formou nějaké hry, kde musí interagovat.“

Pohybové aktivity a metoda Total Physical Response (podpora porozumění pomocí pohybu, slovíčka vyjádřena pohybem nebo znázorněným pohybem na obrázku, využití anglických slovíček v rámci pohybových aktivit).

V přirozených komunikačních situacích, když tam je cizinec, a to dítě mu nerozumí, tak tu pohybovou ilustraci logicky používá a děti taky. Pak máme různé aktivity typu písniček, které se dramatizují a také pohybové aktivity a cvičení.“

Metody kritického myšlení (využití třífázového modelu učení E–U–R: evokace neboli uvedení do tématu a motivace, uvědomění si významu informací, a reflexe, tedy závěr prováděný dětmi spolu s učitelkou; formulace hlavní myšlenky).

Základnímu postupu kterékoli Montessori pomůcky se říká třífázová lekce. První moment je, že učitel něco vezme, například trojúhelník, nebo váleček a dá tomu jméno. Krok dva je, že po dítěti ještě nechci odpověď, ale nějak ty věci přeskládá. Možná udělá chybu, nebo mu řeknu ‚hledej tohle‘. Tím se ten pojem opět zopakuje. A třetí krok je, že už se ptám, co to je (v případě, že už vím, že dítě první a druhý krok zvládlo). A pak tam samozřejmě patří diskusní aktivity nebo práce s nějakým příběhem, který se reflektuje a sleduje, jak tomu děti porozuměly a jak přemýšlely. Jestli si to pamatují a co si o tom myslí.“

Využívání opakujících se činností (opakování jako strategie upevnění si výrazů v cizím jazyce, každodenní rutiny, rituály, daná činnost nebo část dne prováděná pouze v angličtině)

„Princip opakování opět vychází z pomůcek. Jestli tam mám nějakou pomůcku, kterou dítěti ukážu, kde například poznává nějaké věci, nebo pojmy, určování velikostí, nebo smyslové práce, tak ty děti zcela přirozeně už druhý den přijdou a vezmou si tu pomůcku sami. Těší se na to a chtějí s tím pracovat a dělají to do té doby, co je to baví. A až pak jim třeba ukážeme další pomůcku. Některé děti to dělají dvakrát a některé třeba desetkrát a některé se si vzpomenu až za nějakou dobu, že to bylo prima, a že si to chtějí zkusit znovu. To jsou jako opakující se činnosti, které vychází z těch pomůcek. A pak jsou nějaké rituální činnosti. Ráno přijdu, mám tam nějaký kalendář, kouknu, co je to za den, dám si tam svoje jméno, a upravím tam počasí. Tohle všechno si říkáme v ranních kruzích.“

Zařízení třídy (plakáty a cedule s anglickými slovíčky, slovníky a knížky v angličtině, pomůcky označeny českým i anglickým názvem)

„No to oni vidí neustále všude. Máme různé plakáty a písmena. Jsou tam také otevřené police v dosahu dětí, které jsou zcela přehledně vyskládané. Nejsou tam sice napsaná slova, ale u většiny pomůcek jsou i karty, s názvem. Potom jsou tam kartičky, kde jsou jenom obrázky zvlášť. To si dítě může kdykoli vzít a s tou pomůckou pracovat tak, že přiřazuje slovo k obrázku a poté si to může zkontrolovat kontrolní kartou, jestli to má správně.“

Mění se využívání dané strategie v průběhu docházky dítěte?

„Spíš to souvisí s věkem a věkovými potřebami. To znamená, že tříleté děti potřebují pracovat spíše smyslově, a třeba s těmi pomůckami, kde s něčím manipulují a porovnávají smyslově. Ještě toho namluví podstatně méně, ale ty starší děti už jdou více do té abstrakce. Předškoláci se už zajímají o ta slovíčka, víc u toho potřebují diskutovat. Ti předškoláci jsou hodně už na hraně těch školních dětí a ten způsob chování a myšlení je tím pádem jiný. Jsou společenštější a často potřebují pracovat ve skupině. Přijde mi, že ty strategie jsou furt stejné, jenom způsob práce se víc přizpůsobí věkovým potřebám a je to logický, ale zase to souvisí spíš s tím věkem než s tou angličtinou jako takovou. Ale celý ten rozdíl je v tom, že to opravdu není tak, že se anglická hodina nějak plánuje. Je tam spíš takový přirozený rytmus toho, že ten učitel je ve třídě, a že s každým dělá to, co je zrovna pro něj vhodnou činností.“

Jaké podmínky byste formulovala pro úspěšné uplatnění metody CLIL?

„Myslím si, že to teda platí obecně ve vzdělávání, ale že jde o vztah dítěte a učitele. Ve chvíli, kdy učitel má s dítětem přátelský vztah, důvěru, může s ním zažívat zajímavé věci, nebo legraci, a pak se daleko snáz učí. A ta druhá věc, kterou vnímám jako důležitou v souvislosti s anglickým jazykem je čas. Myslím, že je zásadní rozdíl, když je učitel s dětmi každý den celý den, přirozeně si vytváří vztah, přirozeně si ve svém tempu zvykají na to, že tam ta angličtina je. Děti pak nejsou stydlivé, strašně rychle se rozmluví a když mají člověka rády tak ho vítají a lépe se učí – rychleji se naučí mluvit. I když některé děti jsou stydlivější a pasivnější mají daleko větší prostor se s učitelem bavit ve chvíli, kdy mají na to náladu. Ne ve chvíli, kdy se řekne ‚teď budeme dělat tu angličtinu‘. A to dítě, které se v tu chvíli bojí, nebo je unavené a chce například svačit, něco stavět, nebo počítat korálky, je podle mě stejně zablokované. Takže já vidím tyhle dva kritéria jako zásadní: vztah a čas.“

Jak hodnotíte zkušenosti s metodou CLIL?

„No určitě žádné negativní zkušenosti nemáme. Nestalo se nám, že by nějaké dítě odmítalo angličtinu nebo se nenaučilo nic. Ale výstupy jsou různé a záleží na těch očekáváních. Říkám to i rodičům, které tam děti dávají. Pokud očekávají, že to dítě se do roka naučí anglicky, tak jim nic takového samozřejmě slíbit nemůžu ani nemůžu garantovat. Výstupy jsou odlišné. Některé děti odchází a celkem slušně mluví, některé moc nemluví, ale všichni bez obtíží rozumí. Děti, co jsou stydlivé mluví méně, ale je to osobnostní důvod. Negativní zkušenosti by byly, kdybychom měli očekávání, které se nakonec neukážou. Náš záměr není děti vydrilovat v angličtině. Myslím si, jestli rodič chce hlavně zaměření na angličtinu, že je lepší, aby si vybralo čistě anglickou školkou.“

Jaký je podle Vás největší přínos bilingvního vzdělávání pro děti v předškolním věku?

„Jsou daleko víc odvážný, jako v tom, že když na ně někdo promluví a oni nerozumí, nebo nerozumí každému slovu, tak neutečou a nějak se snaží domluvit, nějak se snaží situaci vyřešit. Nemají blok. Když se někdo učí jazyk v pozdějším věku, tak si tedy vezme tu učebnici, v ní memoruje ty věty, ale má pořád hrozně omezenou spontánní komunikaci. Přijde pak slovo, které nezná a najednou se nemůže vyjádřit a zablokuje se. To ty děti ale nemají. Toto je nejviditelnější přínos, a ten, který je méně viditelný je v tom, že je to další podnět, který nějakým způsobem stimuluje mozek. Děti jsou v předškolním věku přirozeně nastaveny na to, učit se jazyk. Vlastně od roka a půl a v té době jsou poměrně dost zvyklé na to, že nějaké slovo neznají a nějak mu nerozumí – i v tom svým vlastním jazyce. Je to citlivé období na to, vstřebávat jazyk, takže je to pro ně přirozenější a učí se intuitivně. A je to snazší, než když se ho učí později jako cizí, protože pro něj není vlastně cizí. Většinou mají také výrazně lepší sluch. Fonematically sluch se nejvíce rozvíjí do 3 let a děti, které slyší správný přízvuk do 3 let, jsou schopné ho vstřebat tak, že nemluví tou českou angličtinou (jak jsme se to učili my). Prostě je to těžší, a nějaké okruhy se uzavírají. Když budete žít do 3 let v Číně, tak se naučíte čínsky tak, že Číňan nepozná, že nejste Číňan, ale později mozek některé zvuky nevstřebá a nerozliší a pak je ani nedokáže vytvořit.“

Co to u dětí rozvíjí kromě jazyka?

„Rozvíjí myšlení a mozek a komunikaci obecně. Zbavuje to strachu z cizojazyčné komunikace. Některé ty děti, než z té školky odchází, jsou opravdu schopné relativně komunikovat a domluvit se. Někdo možná moc nemluví, protože jsou víc stydliví a mají větší pasivní znalost, ale rozumějí těm pokynům. Minimálně si zvyknou na to, že takové situace existují, že existují lidi, kteří mluví jiným jazykem, ale že přesto ty lidi jsou, že se s nimi můžeme dorozumět a nemít z toho strach. Nemají ten blok, a to intuitivní porozumění mají mnohem lepší.“

Chtěla byste ještě něco doplnit?

„Nabídka jazyka a výstup záleží podle osobnosti dítěte, ale naším smyslem je opravdu to, aby si dítě uvědomilo, že ten cizí jazyk existuje a že vůbec nevádí, když se chce domluvit s cizincem a neznám nějaké slovo, jestli si pomůžu rukama nohama, a že se toho nemusím bát. Je to dobrá příprava na školu – děti jsou výrazně dál. Děti, které se s jazykem od raného věku potkávají jsou schopné se naprosto přirozeně bavit o jakémkoli tématu. Jsou schopné slovo, které neznají nějak nahradit nebo popsat. Zatímco v klasické výuce na základní škole, kde se jede podle učebnice jednou až dvakrát týdně, mají děti omezenou slovní zásobu podle kapitol v učebnici. Umí to bezchybně napsat, ale nejsou schopné v jazyce improvizovat. Z mého pohledu je u jazyka nejdůležitější schopnost komunikovat.“

Děkuji za Váš čas a za ochotu. Děkuji za rozhovor.

Příloha 7 b) Odpovědi respondentky č. 2

Využívá Vaše mateřská škola ve své praxi metodu CLIL, respektive její metody či strategie? Pokud ano, jak je metoda CLIL uplatňována?

„Neznám, ale myslím si, že to využíváme nevědomky, protože tam máme anglicky mluvící učitelé, kteří mají na starosti ten program a nejsou tam jen od toho, aby s nimi projížděli slovíčka, ale v rámci dopoledne se zapojují do programu, mají například výtvarné a přírodovědné činnosti v angličtině. Takže to asi nevědomky využíváme. V česko-anglických školkách to bude asi takhle všude, že ten anglický učitel jen na celý den a zapojuje se do standardního programu dne a není tam od toho, aby si tam sedl s dětmi a jel slovíčka a fráze. Česko-anglické školky se snaží toho učitele, pokud ho mají na „full-time“ zapojit do celodenního režimu, tím pádem je angličtina předávána přirozenou formou. Myslím, že to nevědomky využívá více školek.“

Jaké strategie nebo metody využíváte v praxi pro rozvoj anglického jazyka?

Máme anglicky hovořící učitele ve třídě většinou na „full-time“. Pokud dítě chceme naučit anglicky, je dobré mít, nechci úplně říkat „native“, protože ne všechny jsou narozené v Anglii nebo v Americe, ale někoho s velmi dobrou angličtinou.“

Jaké z následujících strategií využíváte ve své praxi?

vizualizace (podpora porozumění pomocí obrázků, plakátů, flashcards, reálných předmětů a pomůcek, videí, doprovázení mluveného slova gesty)

manipulace (využití reálných předmětů a pomůcek, na které si mohou děti sáhnout, například během experimentů nebo předmatematických činností)

kooperace (podpora spolupráce dětí ve skupinkách nebo dvojicích)

pohybové aktivity a metoda Total Physical Response (podpora porozumění pomocí pohybu, slovíčka vyjádřena pohybem nebo znázorněným pohybem na obrázku, využití anglických slovíček v rámci pohybových aktivit)

metody kritického myšlení (využití třífázového modelu učení E–U–R: evokace neboli uvedení do tématu a motivace, uvědomění si významu informací, a reflexe, tedy závěr prováděný dětmi spolu s učitelkou; formulace hlavní myšlenky)

využívání opakujících se činností (opakování jako strategie upevnění si výrazů v cizím jazyce, každodenní rutiny, rituály, daná činnost nebo část dne prováděná pouze v angličtině)

zařízení třídy (plakáty a cedule s anglickými slovíčky, slovníky a knížky v angličtině, pomůcky označeny českým i anglickým názvem)

„Všechny vyjmenované metody využíváme během angličtiny.“

Které z uvedených strategií využíváte nejčastěji?

„To nedokážu říct úplně přesně, ale nejlépe se děti učí, když s nimi člověk mluví. Jestli to jsou jen názorné obrázky nebo flashcardy, tak se sice možná naučí říct „apple“ a „pencil“ jako jednotlivá slovíčka, ale pokud chceme u dětí rozvíjet řeč, tak se nám nejvíce osvědčila komunikace s dětmi. To je to samé, jako když je učíte česky.“

Takže nezáleží na tom, jakou metodu člověk použije, ale musí se to dětem správně předat a komunikovat?

„Ano, dítě, které se teprve učí mluvit svou rodnou řečí, ale nebudete s ním mluvit, se to do 4 let samo nenaučí. Tady je hodně důležité s dítětem jednoduše mluvit. A také samozřejmě všechno názorně ukazovat, třeba rukama nohama. Takhle to u nás anglicky mluvící učitelé v podstatě dělají. Když si jdou umýt ruce, tak řeknou pokyn a jdou si s dětmi umýt ruce. Takže tam je to názorné předvedení, ale i to mluvené slovo.“

Mění se využívání dané strategie v průběhu docházky dítěte?

„Samozřejmě, že ano, protože u malých dětí například obrázky zas tak často nevyužíváte. Ale je to otázka. Takhle jsem o tom v životě nepřemýšlela, protože všechno, co jste jako řekla používáme průběžně celý den, pohybové aktivity při ranního cvičení, nebo odpoledních cvičení, flashcardy v průběhu ranního kroužku, pak nějaké popisy v rámci řízených činností,

nebo během vycházky, takže to je opravdu všechno v průběhu jednoho dne. Je to nějaká přirozená forma, a učitel většinou nepřemýšlí nad tím, kterou formu učení využije, ale nejlepší je opravdu využívat metody nenásilnou formou v průběhu dne.“

Jaké podmínky byste formulovala pro podporu rané vícejazyčnosti u dětí předškolního věku?

„Myslím, že pokud chci u dítěte rozvíjet cizí jazyk, tak je ideální ho dát minimálně do česko-anglické školky, kde je aspoň jeden český učitel a jeden anglický učitel. Dost často se setkáváme s tím, že malé děti, které jsou u nás od dvou let, se víc přiklání k angličtině, protože je jednodušší na mluvení. Takže máme občas problém, že se nám dřív rozmluví a víc nám mluví v angličtině. Například barvičky jsou jednoduchá věc. Umí je v angličtině, ale v češtině ještě ne. Napočítat do deseti je to samé, stejně jako dny v týdnu. Když jsou v česko-anglickém prostředí, zjišťujeme, že dny v týdnu umí anglicky, barvy umí anglicky... Bojujeme s tím, to děti naučit česky.“

Jakou roli má učitel angličtiny ve třídě? Jak dlouho je anglický učitel ve třídě?

„Z mého pohledu, pokud jsme česko-anglická školka, a chceme ty děti naučit anglicky, tak je ideální, pokud je tam učitel minimálně na půl úvazek. Jazyk se děti naučí v době, kdy není ta řízená činnost. Když jsou volnočasové aktivity a učitel se zapojuje do jejich hry. To je nenápadné „vsouvání“ toho anglického jazyka. Z toho důvodu, máme anglického učitele na „full-time“. Dopoledne si „odjedou“ řízenou činnost s učitelkami půl na půl, a pak odpoledne fungují jako ty kámoši, kteří tam jsou na to hraní, pro tu výchovu, a hlavně s nimi mluví. Myslím si, že v téhle části se děti naučí angličtinu nejlépe. Anglický lektor se s nimi tím pádem může bavit individuálně, kdežto v řízené činnosti pracuje se skupinkou. Takhle při volný hře, nebo i ráno před nějakými aktivitami si může sednout k jednomu dítěti nebo ke dvěma dětem a číst si s nimi nějakou knížku. Je to míň násilné než při řízené činnosti.“

Jak byste zformulovala roli anglického učitele?

„Anglický učitel se do činnosti zapojuje a často je i připravuje. Kdybych to měla vzít „papírově“, jak bych ho certifikovala podle papíru MŠMT, tak pokud to není pedagogický pracovník, nevystudoval žádnou pedagogickou školu, tak může být asistent pedagoga, ale z větší části. asistent pedagoga, ale tím, že se zapojuje, dělá s těmi dětmi, dělá s nimi výtvarné činnosti, pracovní činnosti... to jsme zjistili, že mají nejradši tyhle aktivity – VV a „pracovky“, tak jako je v nějaké chvíli je i jako plnohodnotný učitel, když je něco učíme, protože těm učitelům, říkáme, co ty děti mají umět, jak je to mají učit anebo jako papírově, je to pravá ruka asistent učitele, který je na třídě.“

Jak hodnotíte zkušenosti s danými metodami či strategiemi?

„Ideální je mít při každé aktivitě je vizuální pomůcku. Jakmile mluvíte například o planetě Zemi a děti by si měly představit planetu zemi, tak ta jejich fantazie není tak velká a nemají tu zkušenost s tím, aby si to dokázaly představit. Takže pro práci s dětmi je na prvním místě vizuální podpora daného tématu. U nás máme všichni za úkol mít reálné věci. Když se učíme oblečení, tak mít reálnou hromadu oblečení – ať si to děti zkouší a třídí. Ať je ta zkušenost reálná. A když nejde zprostředkovat reálná zkušenost, tak je dobré mít obrázky, videa, jakýkoli podpůrný materiál, zvukový, audio věci, nebo knihy.“

Kdybychom se bavily o tom, která metoda je neefektivnější – bylo by to samé, co jste zmiňovala?

„Asi jo. Tím že další zkušenost s výukou anglického jazyka ze strany rodiny je prostřednictvím tabletu – tablet a Youtube.“

A jaký máte na to názor na tento podpůrný materiál?

„Negativní. Děti jsou závislé na tabletech, to je jedna věc. A druhá věc je, že ti rodiče si neuhlídají, co děti na tabletu vidí, takže ony si mohou pustit nějakou písničku, do toho jdou nějaké divné reklamy a občas se stává, že to přeskakuje na videa, které si myslím, že by ty děti neměly vidět.“

Tak to je asi ta negativní zkušenost se strategií vizualizace a s videi?

„Jo, v případě, že jim pouštějí Youtube, tak určitě ano, pak různé hry. Děti jsou z nich nadšené, ale když Vám čtyřleté dítě začne vyprávět, že někde žije nějaká babička Granny, která zabíjí děti a lidi okolo, a žije tím celá třída, nebo že čtyřletému dítěti dávají doma hru, kde jsou "zombíci", kteří ukusují hlavy, tak to není úplně ideální. Dítě se možná naučí angličtinu,

ale to, co to v něm zanechává, je převážně negativní a pak se to projevuje na dětech, že po sobě skáčou, koušou se. To není moc dobrý.“

Jaký je podle Vás největší přínos bilingvního vzdělávání pro děti v předškolním věku?

„To, že ten jazyk zasunou do "šuplíčku", v té věře, že pak s angličtinou nemají na ZŠ problém a celkově vůbec mluvit anglicky. Jsou tam hodně velké základy hlavně tím, že se to učí nenásilnou formou. Není to tak, že si sednou do třídy a musí se na další hodinu naučit 10 slovíček ze kterých vás někdo bude zkoušet. Ale opravdu nenásilnou formou. Pak to dítě už nebere angličtinu jako přítěž, ale jako něco běžného, co zná a nestydí se.“

Co to u nich rozvíjí kromě jazyka? Trochu jste to naznačila

„Asi to, že tady není jenom český jazyk a jedna národnost. Měly jsme ve školce učitelky Filipinky, které uměly výborně anglicky a teď máme pana učitele z Nigérie. Má semináře z Montessori, vystudoval lékařství a teď pracuje u nás ve školce a je pravou rukou hlavního učitele. Nechci říct, že by děti učil anglicky, ale je tam jako zástup anglického jazyka – že tu je nějaká multikultura, že to není jenom o České republice a o českých lidech, českém jazyce, ale že toho existuje mnohem víc.“

Napadá vás ještě něco, k tomuto tématu, co jsme ještě nezmínily?

„Bilingvní vzdělávání není vhodné pro každé dítě, což bývá dost často problém v rodičích. Rodiče mají často vlastní představu, jak by se jejich dítě mělo vzdělávat .já umím anglicky, tak i moje dítě musí umět anglicky' nebo .já jsem nemohl, tak to svému dítěti dopřeji', i když to dítě na to třeba nemá. Tam je problém v tom, že ti rodiče často v soukromých školkách nespolupracují v tom smyslu, že nenaslouchají té učitelce a těm potřebám toho dítěte a snaží se svoje představy nějak realizovat. Tam je problém potom i v tom, že ty děti mívají dost často i opožděný vývoj řeči. Bývá to dost často u chlapců, jakmile se začnou učit dva nebo tři jazyky. Máme ve školce například rodinu, která je z Ruska. Spolu mluví anglicky a do toho se dítě učí česky. Nebo jsme teď měli rodinu z Francie, která byla napůl Američani. Do toho se učí ještě češtinu, takže mají dohromady tři jazyky. Ale měli ještě ruskou chůvu a divili se, že to dítě ještě nemluví. A chtěli, aby dítě ve čtyřech letech mluvilo anglicky, francouzsky, česky, a ještě mu do toho dávají ruštinu. Přijde mi, že ty děti jsou někdy strašně přetěžované a pak se nám zablokují a nemluví téměř žádným jazykem. A pak právě dochází k tomu, že mají opožděný vývoj řeči.“

Myslíte, že kdyby rodiče chvíli počkali, že by to poté mělo lepší průběh? Odvíjí se to od toho, že se nenaučili nejprve první jazyk?

„Je to hodně individuální, skutečně záleží na osobnosti dítěte. Některé děti zvládají mluvit ve 2–3 letech a krásně střídají češtinu a angličtinu, a některé děti vůbec. Rodiče se mi občas rozčilují, že jejich dítě nemluví anglicky, a že jim nechtějí odpovídat. Ale já z těch hodin vím, že to dítě odpovídá anglicky, že rozumí, a ví, co anglicky mluvící učitel chce. Ale proč by mělo mluvit s rodiči, když ví, že rodiče mluví česky? Je to hodně individuální. Tam bych netlačila na pilu. Doopravdy těm mladším dětem dopřávat angličtinu formou písniček a básniček. Možná je ale lepší u mladších dětí rozvíjet hlavně český jazyk a nenutit jim tolik tu angličtinu.“

Takže si myslíte, že je lepší začít s anglickým jazykem spíš u předškoláků?

„Od čtyř let s anglickým učitelem – proč ne. Ale jak říkám je to hodně individuální, někdy ty děti mají talent na jazyk, ale některým to dost škodí.“

Děkuji za Váš čas a za ochotu. Děkuji za rozhovor

Příloha 7 c) Odpovědi respondentky č. 3

Využívá Vaše mateřská škola ve své praxi metodu CLIL, respektive její metody či strategie? Pokud ano, jak je metoda CLIL uplatňována?

Asi klasickou CLIL nevyužíváme, ale my to máme tak, že všechny učitelé jsou rodilí mluvčí.

Jaké strategie nebo metody využíváte v praxi pro rozvoj anglického jazyka?

My používáme total imerzi. Máme učitele rodilé mluvčí, a jenom jednoho českého pedagoga na třídě A ti učitelé jsou v podstatě asistenti dětí. Veškerý den tráví komunikací s dětmi v angličtině a neumí česky.

Jaké z následujících strategií využíváte ve své praxi?

Vizualizace (podpora porozumění pomocí obrázků, plakátů, flashcards, reálných předmětů a pomůcek, videí, doprovázení mluveného slova gesty)

Ano

Manipulace (využití reálných předmětů a pomůcek, na které si mohou děti sáhnout, například během experimentů nebo předmatematických činností)

Ano, to v mateřské škole určitě využíváme.

Kooperace (podpora spolupráce dětí ve skupinkách nebo dvojicích)

Jasně, přirozeně, ale u dětí ve školce to je asi něco jiného než u dětí na základní škole.

Pohybové aktivity a metoda Total Physical Response (podpora porozumění pomocí pohybu, slovíčka vyjádřena pohybem nebo znázorněným pohybem na obrázku, využití anglických slovíček v rámci pohybových aktivit)

My děláme spíš úplně klasický "physical exercise" v angličtině. Napodobování slov neděláme.

Metody kritického myšlení (využití třífázového modelu učení E–U–R: evokace neboli uvedení do tématu a motivace, uvědomění si významu informací, a reflexe, tedy závěr prováděný dětmi spolu s učitelkou; formulace hlavní myšlenky)

Ano, to bych řekla, že určitě využíváme.

Využívání opakujících se činností (opakování jako strategie upevnění si výrazů v cizím jazyce, každodenní rutiny, rituály, daná činnost nebo část dne prováděná pouze v angličtině)

Samozřejmě, to používáme taky. To je asi nejdůležitější pro děti.

Zařízení třídy (plakáty a cedule s anglickými slovíčky, slovníky a knížky v angličtině, pomůcky označeny českým i anglickým názvem)

To sice máme, ale pro účinnost učitelů, protože to jsou předškolní děti, takže nechtou, takže plakáty nemáme. Máme ale klasické obrázky, plakáty a knihy.

Dalo by se říct, že některé z uvedených strategií využíváte nejčastěji?

U dětí rozhodně nejčastěji využíváme vizualizaci, manipulaci a opakující se činnosti. To opakování je asi nejdůležitější, aby si k té činnosti přidaly konkrétní tematiku.

Mění se využívání dané strategie, v průběhu docházky dítěte?

Samozřejmě. U nás už předškoláci začínají číst anglicky, a to se ty metody pak mění úplně, takže určitě ano.

Dalo by se říct, které metody se využívají víc, když jsou mladší a když jsou starší?

Když jsou děti malinkatí, tak nejvíce používáme to opakování a vizualizaci. Pak se staršími dětmi používáme více kritické myšlení, čtení, obrázky, plakáty, a myslím si, že pak celkové vybavení třídy je praktičtější u předškoláků.

Jaké podmínky byste formulovala pro podporu rané vícejazyčnosti u dětí předškolního věku?

Abyste to opravdu mělo nějakou kvalitu, je ideální přítomnost rodilého mluvčího a co nejvyšší hodinová dotace toho jazyka. Ideální je co nejvyšší hodinová dotace druhého jazyka, mít třikrát týdně půlhodiny angličtiny nemá vůbec význam u dětí předškolního věku to opravdu moc nefunguje. Takže si myslím, že tam je důležitý počet hodin v anglicky mluvícím prostředí a samozřejmě osobnost pedagoga je důležitá.

Jak hodnotíte zkušenosti s danými metody či strategiemi? Osvědčily se Vám některé víc, nebo reagují děti na určité metody jinak?

Ano. Myslím, že to, co jste všechno zmiňovala jsou opravdu praktické metody pro předškolní vzdělávání. My jsme například nepřijali vůbec žádné elektronické, podpůrné tablety, nebo tak zvané magic karty a magic boardy, všechny tyto a podobné pomůcky úplně odmítáme, protože máme dostatečný počet učitelů, aby se dětem věnovali osobně či skupinově a rostly osobně nebo skupinově a myslím, že to, co jste všechno jmenovala jsou praktické věci. Teda až na to, jak jste říkala plakáty a nápisy – to je ještě irelevantní pro děti předškolního věku.

Mohla byste pojmenovat nějakou metodu, která je z hlediska rané vícejazyčnosti neefektivnější?

Určitě metoda opakování a vizualizace, aby měly děti především vizuální kontext, protože to mnohdy nedokážou pochopit jinak než právě způsobem, že to vidí a k jednomu obrázku si přiřadí 2 výrazy – ve svém jazyce a pak v druhém. Myslím, že jste nezminil, co například hodně využíváme my. Právě dramatickou výchovu a hudbu, písničky a pohybové aktivity. Tím se u těch nejmenších začíná nejlépe.

Které zmiňované metody nebo strategie dává dětem nejvíc? Byla by to ta hudba a dramatická výchova?

Myslím si, že ze začátku určitě. Do té dramatické výchovy se dá dát to, že si ty věci ukazují a prožívají „hands-on“ zážitky. Že začátku jsou dobré písničky a jednoduché rytmičky a rýmy. Tím vlastně začínají nejdřív, že začínají cvičit anglicky, a k tomu se pak přidávají pohybové a hudební aktivity spojené s jazykovým základem, což je důležité. Když například počítáme do 10, tak si k tomu cvičíme, aby to vždycky měli spojené se zážitkem.

Takže dalo by se říct, že hudba a dramatická výchova zahrnují strategie a metody, které jsme zmiňovaly na začátku?

Ano. Myslím si, že ano. Když se to dobře udělá, tak si myslím, že to jde zahrnout. Tam můžete zahrnout například opakování činností v nějakém řádu a pravidelnosti. Když každé ráno máme circle time a každé ráno zpíváme 3 písničky, tak je za 2 měsíce umí každé tříleté dítě.

Jaký je podle Vás největší přínos bilingvního vzdělávání pro děti v předškolním věku?

Na tohle téma se stále vedou debaty, a je to oboustranné. Zprv z komplexního hlediska je dnešní svět daleko globalizovanější a vím, že ty rodiče často mění země... To je jedna věc. Ale ze strany dítěte si myslím, že je to obohatí vždycky. Obohatí jim to paměť, „masíruje“ to mozek a všechny děti jsou schopné to pojmout bez jakýchkoliv problémů. Za těch 20 let jsme s tím, opravdu nikdy neměli žádný problém. A to máme ve školce děti bilingvní nebo trilingvní úplně běžně. Je to ve světě opravdu běžné, dva cizinci, kteří své děti dají do školky v třetím jazyce. Když dítě zná ke všem denním praktickým obrázkům 2 významy, tak tím jednoduše musí rozvíjet logiku a hloubku paměti. Ty děti jsou vyvinutější, jsou zvyklé se učit, sice jiným způsobem, ale jsou zvyklé se učit. Jsou od brzkého věku zvyklé na příjem informací a baví je to.

Vyhledávají to, což je pak v předškolním věku, v posledním předškolním ročníku hodně vidět. Je vidět, že jsou naprosto připravené na to, aby šly do školy. Vyhledávají informace, baví je to, umí je nějak zpracovávat.

Takže jde o běžný proces, který souvisí s osvojováním jazyka stejně jako u každého dítěte s jediným rozdílem, že vícejazyčné děti si tento proces rozšiřují?

Přesně tak. Tak by to mělo být správně. A pokud je to opravdu udělané správně, tedy s "native speakerem", tak si myslím, že to takhle funguje. Ony vůbec nevnímají, že se něco učí a vůbec to neberou jako učení. Ty věci se učí přirozeně, dvou jazyčích a není to pro ně žádná zátěž, stejně jako když má dítě bilingvní rodiče.

Chtěla byste ještě něco doplnit k tomuto tématu?

To, co lidi řeší nejvíce v České republice je žhavé téma logopedie. Myslím si, že to nikdo jiný tolik neřeší. Je to taková specifická česká věc. Pokud nemají vyvinutý nejprve vlastní jazyk, tak se nemůžou učit další jazyk.

Jakou máte zkušenosti s touto problematikou?

„Chodí k nám různé děti s opožděným vývojem řeči. Řešili jsme to s neurology i s logopedy, ale nikdo nám k tomu neřekl žádné opodstatnění. Máme například dítě, které je v rodině třetím dítětem a všichni ví, že začne mluvit dřív anglicky, protože ta angličtina je v něčem lehčí. Poté, když se mu ta řeč vyvine, protože ten opožděný vývoj řeči, teda českého jazyka, opravdu má, tak se rozmluví česky. Angličtina daleko víc odpustí. Ta slova jsou kratší a jednodušší. Nemá například zdvojnásobky, které jsou opravdu náročné pro děti. A jediný, s čím si myslím, že bývá problém je, když jsou děti opravdu nonstop ve školce. Problémem pak bývají sykavky, takže na tom vědomě pracujeme více. Děti při těch sykavkách občas přestrákávají jazyk i do češtiny. To je jediný, kde si myslím, že si člověk musí dát pozor a podchytit to hned na začátku. Když to nikdo moc neřeší, nebo ty školky mají špatnou češtinu, nebo nemají moc podchycenou logopedickou prevenci... To může být problém.“

Jakou roli má učitel angličtiny ve třídě?

My máme ve třídě jednoho českého pedagoga a k němu tři Američany a děti tím vlastně ve směr celý den absolvují v angličtině, ale pak mají například klasickou lekci předškolní výchovy. Ze začátku samozřejmě probíhá program společně s českou učitelkou, takže případné korekce probíhají. Normálně jim čtou české pohádky, pak i „circle time“ je zcela bilingvní (to co říkají česky, opakují i anglicky). Nebo když uvádí nové téma do třídy na začátku týdne, tak s nimi dělají logopedické chvilky a dýchací cvičení.

Děkuji za Váš čas a za ochotu. Děkuji za rozhovor.

Příloha 7 d) Odpovědi respondentky č. 4

Využívá Vaše mateřská škola ve své praxi metodu CLIL, respektive její metody či strategie? Pokud ano, jak je metoda CLIL uplatňována?

„Ne, tuto metodu neznám.“

Jaké z následujících strategií využíváte ve své praxi?

Vizualizace (podpora porozumění pomocí obrázků, plakátů, flashcards, reálných předmětů a pomůcek, videí, doprovázení mluveného slova gesty)

„Ano. využíváme.“

Manipulace (využití reálných předmětů a pomůcek, na které si mohou děti sáhnout, například během experimentů nebo předmatematických činností)

„Ano.“

Kooperace (podpora spolupráce dětí ve skupinkách nebo dvojicích)

„Ano.“

Pohybové aktivity a metoda Total Physical Response (podpora porozumění pomocí pohybu, slovíčka vyjádřena pohybem nebo znázorněným pohybem na obrázku, využití anglických slovíček v rámci pohybových aktivit)

„Ano.“

Metody kritického myšlení (využití třífázového modelu učení E–U–R: evokace neboli uvedení do tématu a motivace, uvědomění si významu informací, a reflexe, tedy závěr prováděný dětmi spolu s učitelkou; formulace hlavní myšlenky)

„Ano.“

Využívání opakujících se činností (opakování jako strategie upevnění si výrazů v cizím jazyce, každodenní rutiny, rituály, daná činnost nebo část dne prováděná pouze v angličtině)

„Ano.“

Zařízení třídy (plakáty a cedule s anglickými slovíčky, slovníky a knížky v angličtině, pomůcky označeny českým i anglickým názvem)

„Ano.“

Které z uvedených strategií využíváte nejčastěji?

„Máme to celkem nevyrovnané v průběhu celého dne“

Mění se využívání dané strategie v průběhu podle docházky dítěte nebo podle věku dítěte?

„Myslím si, že je to podle daného tématu. Při některých tématech se spíš komunikuje, kdežto při jiných spíš pracujeme s nějakými předměty a zase u dalších je potřeba více obrazového podpůrného materiálu.“

Jaké podmínky byste formulovala pro podporu rané vícejazyčnosti u dětí předškolního věku?

„Určitě pravidelnost a oddělenost – aby bylo jasné, že teď se mluví anglicky, teď se mluví česky. Pak samozřejmě dostatečné množství podnětů, adekvátní motivace, a připravený pedagog. Podle mě to jsou zásadní věci.“

Jaká je role anglického učitele? Hlavně jazyková nebo působí i jako pedagog?

„Jedno i druhé určitě. Ten anglický pedagog na ně působí výchovně stejně jako my.“

Jaké jsou reakce dětí na konkrétní metody nebo strategie? Vnímáte, že děti jinak reagují na různé metody?

„Záleží na zápalu dětí a potom se spíš hodnotí učitel než ta strategie. Když se strategie použijí dobře, tak to děti zaujme a ony na to reagují. Co se týče toho, co děti mají rády, kterou tu strategii preferují – těžko říct. Ony ty strategie jsou samozřejmě všechny dobré a všechny mají svoje nezastupitelné místo. Ještě to vychází z nějakých potřeb toho dítěte, takže jestliže je dítě ve fázi rozvoje hrubé motoriky, když bude běhat bude to lepší pro to dítě přirozenější, než když bude sedět a bude se memorovat nějakou básničku, ale když k tomu dáte ten pohyb, protože ten kanál je otevřený v téhle době, tak je to pro něj přirozenější.“

Jaké metody či strategie dávají dětem nejvíc z hlediska rozvoje anglického jazyka?

„Prožitkové vzdělávání. Všude kde to dítě má nějaký prožitek, může si na to sáhnout, může to ochutnat, může to jakýmkoli způsobem zkoumat. Smyslový prožitek je prostě pro děti, a nejenom pro děti, úplně klíčový.“

Jaký je podle Vás největší přínos bilingvního vzdělávání pro děti v předškolním věku?

„Samozřejmě se ty názory rozcházejí. Ale já si myslím, že se minimálně rozvíjí sluchové rozlišování. Pokud mají rodilého mluvčího, je to největším přínosem pro děti v předškolním věku. Samozřejmě získaný základ druhého jazyka dětem následně pomáhá v dalším rozvoji jazyka. Ale myslím si, že přínos v tomhle věku je hlavně v rozvoji sluchového vnímání.“

Napadá Vás ještě něco důležitého, co byste chtěla zmínit?

„Ještě mě napadá jedna věc – může to být pro některé děti nevhodné. Pro děti, které mají například dysfázii, tak si myslím, že je to může přehlcovat, ale je to opravdu individuální. Pro dítě, které nemá problém, je to v pořádku. Ale děti, které nejsou jazykově nadané, nebo to sluchové rozlišování je pro ně těžší, tak je to může vyčerpávat. Nebo u dětí s poruchou pozornosti je možné, že je to bude zbytečně rozptylovat a zatěžovat. A v takových případech si myslím, že může být spíš překážkou než přínos. Ono je to může úplně zastavit. Samozřejmě v těch krajních případech, pokud se to nerozklíčuje včas a ty rodiče stále trvají na tom, že to dítě potřebuje dva jazyky, to může úplně zastavit vývoj. Může to jít i do regrese, protože se to dítě úplně. Je to opravdu náročné pro některé děti. Takže vždycky individuálně. Potom už musí pedagog spolu s rodiči komunikovat, nebo to dál konzultovat se speciálními pedagogy.“

Děkuji za Váš čas a ochotu. Děkuji za rozhovor.

Příloha 7 e) Odpovědi respondentky č. 5

Využívá Vaše mateřská škola ve své praxi metodu CLIL, respektive její metody či strategie? Pokud ano, jak je metoda CLIL uplatňována?

„Metodu znám, ale vlastně si nejsem jistá, jestli se k této metodě oficiálně hlásíme. Nicméně abych Vám to přiblížila, v MŠ máme děti od 3 let, a je vždycky tam je jeden český učitel nebo učitelka a jeden "native" anglicky mluvící učitel nebo učitelka. Ti "native speakři" fungují jako plnohodnotní učitelé. Jsou tu po celou dobu, těch 8 hodin. Některé dny vede český učitel, některé dny anglický učitel. Tím pádem ano, je tam je dvojitý cíl, že zároveň dětem předáváme informaci na dané téma a je to zároveň i v angličtině. Samozřejmě ten „native“ se soustředí na nějakou pasivní výuku angličtiny. Například opravuje dětem gramatiku ohledně toho, co říkají ohledně toho tématu. Není to myšlený, že ukáže obrázek kočky a on by říkal „cat“, ale mluví a pomáhá si obrázkem, aby to podpořil. Ale užívá normálně plnohodnotné věty a konverzaci s dětmi. Pouze pokud potřebují nějakou pomoc, tak jim třeba řekne jednodušší věty, případně doplní nějakými gesty.

Jaké strategie nebo metody využíváte v praxi pro rozvoj anglického jazyka?

„Tak jednou z těch metod je právě to, že máme "native speakera", to znamená, že to je velmi přirozený postup. Princip je takový, že český učitel mluví česky a "native speakři" mluví anglicky – nepromíchává se to. A český učitel téměř nikdy dětem nepřekládá. Pouze třeba v případech, kdy přijde nějaká krize, nebo když třeba řešíme nějaké výchovné věci... to pomůže přeložit, ale jinak principem je, že děti ví, že anglický učitel anglicky mluví. Zároveň v předškolní třídě používáme metodu „Jolly Phonics“. Je to metoda anglicky mluvících zemí, která má připravit děti na čtení v angličtině. My se nesoustředíme na čtení, pochopitelně děti číst neučíme, ale soustředíme se na výslovnost. Ta metoda obsahuje například básničky, kde se opakuje nějaký anglický zvuk třeba [ə] jako „amazing“, [TH], nebo [k] jako „cat“. Zároveň velmi často je k tomu nějaký pohyb, například u [a] jako „apple“ je pohyb zakusování se do jablka, aby si pamatovalo zvuk [a]. K tomu jsou ještě nějaké PL, různé metody a písničky atd. Takže to je ta metoda Jolly Phonics, používáme u předškoláků, aby si zajeli vysloveně tu výslovnost vědomě, jinak u ostatních dětí nepoužíváme pochopitelně písmena atd., ale prostě přirozenou, že si najedou ten jazyk si jako odposlouchají, například jim čteme pohádku v tom jazyce, takže to mají prostě přirozenou metodou.“

Jaké z následujících strategií využíváte ve své praxi?

Vizualizace (podpora porozumění pomocí obrázků, plakátů, flashcards, reálných předmětů a pomůcek, videí, doprovázení mluveného slova gesty)

„Určitě to tam máme.“

Manipulace (využití reálných předmětů a pomůcek, na které si mohou děti sáhnout, například během experimentů nebo předmatematických činností)

„To taky používáme.“

Kooperace (podpora spolupráce dětí ve skupinkách nebo dvojicích)

„To určitě ano. Samozřejmě my vnímáme, které ty děti jsou na ty jazyky, když použiji ten pojem „nadanější“, někdy používáme spíš „vnímavější“. A zároveň máme hodně mezinárodních dětí. To znamená, že buď mají jazyk doma, mluví anglicky, nebo rodiče mezi sebou mluví anglicky. Takže máme děti, které angličtinu mají přirozeně na lepší úrovni, či naopak jim angličtina jde například díky tomu talentu. Někdy využíváme toho, když je nějaké dítě v angličtině méně vnímavé, tak mu dítě vnímavější napoví. Nebo když máme nějaké nové dítě, tak může i překládat. Pokud máme rodilého mluvčího a paní učitelka zrovna není přítomna, tak si děti mohou pomoci s překladem navzájem. To používáme nejen v angličtině, ale třeba i u dětí například z ruský mluvících zemí. Tak to taky někdy používáme... že si překládají navzájem. A zároveň kooperaci používáme hodně.“

Pohybové aktivity a metoda Total Physical Response (podpora porozumění pomocí pohybu, slovíčka vyjádřena pohybem nebo znázorněným pohybem na obrázku, využití anglických slovíček v rámci pohybových aktivit)

„To určitě používáme. Tu metodu úplně neznám, ale používáme úplně banální věc. Když máme ráno rozcvičku a vede ji anglicky mluvící učitel tak pohybujeme „shoulders“ a „knees“, a celá rozcvička je opravdu v té angličtině. A tohle se ty děti naučí jako první. Opakují ta slova, a to tělo se to naučí tím, že s ním pracují.“

Metody kritického myšlení (využití třífázového modelu učení E–U–R: evokace neboli uvedení do tématu a motivace, uvědomění si významu informací, a reflexe, tedy závěr prováděný dětmi spolu s učitelkou; formulace hlavní myšlenky)

„Děláme například to, že aktivity reflektujeme, jak se dařila. Tím, že je anglický jazyk přirozenou součástí a ten jazyk děti používají, tak se to snaží říct třeba i v angličtině.“

Využívání opakujících se činností (opakování jako strategie upevnění si výrazů v cizím jazyce, každodenní rutiny, rituály, daná činnost nebo část dne prováděná pouze v angličtině)

„Stoprocentně to používáme. Přesně takové ty základní činnosti, které se naučí jako první. Když potřebují na záchod, když potřebují něco podat, když si jdou pro něco do skříňky... Jsou to fráze, které jim tak často opakujeme, že to znají během prvních měsíců. Také bych do toho vělnila i rozcvičku. Velmi často máme dost podobnou rozcvičku, takže části těla už znají. Kromě toho, že se to naučí díky často opakované rozcvičce, tak i opakující fráze se naučí rychle.“

Zařízení třídy (plakáty a cedule s anglickými slovíčky, slovníky a knížky v angličtině, pomůcky označeny českým i anglickým názvem)

„Hodně se držíme toho, že bychom neradi, aby u nás děti četly. Rodiče jsou samozřejmě nadšení, když už dítě ve školce čte, ale my to teda rozhodně nevyučujeme. Už jenom kvůli tomu, že metod čtení je několik a nikdo neví v jaké škole budou a jakou budou mít metodu. Takže děti nepodporujeme, aby samy četly. Samozřejmě, když čtou, tak jim to nezakazujeme, to je jasně. Ale jinak anglické nápisy ve třídách máme – jsou však v prvé řadě určené pro dospělé. Dětem také čteme knížky, máme i české i anglické knížky. Máme také i pár jinojazyčných knih a také podporujeme, když nebyl koronavirus, že k nám chodili rodiče číst dětem ve svém jazyce. Ať to byla třeba francouzština nebo jakýkoli jiný jazyk.“

Které z uvedených strategií využíváte nejčastěji?

„Určitě s těmi obrázky pracujeme často, i ty pohyby těla a běžné fráze [využívání opakujících se činností]. Nám se ale nejvíc osvědčuje to, že ty děti jsou v přirozeném prostředí a ten jazyk slyší každý den. Takže ta intenzita a každodennost se nám osvědčuje nejlépe. Ale ano, opakující fráze minimálně v tom prvním roce jsou velmi funkční, stejně jako strategie manipulace. Když mají nějakou věc, třeba "pillow", "shovel", tak vlastně ano, to že mají manipulativní učení funguje prostě nejvíc.“

Mění se využití daných strategií po dobu docházky dítěte, nebo podle věku dítěte?

„Ano, v té školce se nejprve hodně dělají pohybové činnosti a opakující fráze, aby si zvykly na angličtinu a cítily se pohodlněji. Následně se více používají obrázky. V tom posledním roce stále zůstávají obrázky, stále zůstává manipulace, to je jasně. Zároveň se přidává metoda Jolly Phonics, což je už nějaké vědomé učení toho jazyka, vědomé trénování té výslovnosti atd. Takže to už souvisí s věkem.“

Jaké podmínky byste formulovala pro podporu rané vícejazyčnosti u dětí předškolního věku? Jaké podmínky jsou důležité, pro podporu rané vícejazyčnosti?

„Přijde mi že nejrychlejší a nejpřirozenější učení je opravdu přes "native speaker". Že je tady člověk, o kterém ty děti ví, že jim vždycky odpoví anglicky, že nemůžou v uvozovkách podvádět. Zároveň je určitě dobré, když si děti k tomu „native speakerovi“ najdou vztah, když trvá několik let. Vím, že se hodně těžké hledá, ale ve chvíli, kdy najdeme člověka, který je srdečný a láskyplný k dětem a zůstane dlouho, tak si k němu děti najdou vztah a mají obrovskou motivaci s ním mluvit a komunikovat. Jedna naše "nativeka" říká, že nejdůležitější je, že se děti nebojí toho jazyka a že se chtějí učit. Máme třeba chlapečka, který k ní přijde a řekne jí dvě slova anglicky a pak začne mluvit neidentifikovatelnou řečí. Je vlastně v podobném akcentu jako angličtina, ale je vidět, jak je motivovaný. Je vidět že chce mluvit, a že si uvědomuje, že se jedná o něco jiného. Ještě mu to sice nejde, ale nebojí se to zkoušet. Je důležitý ten pozitivní vztah. Například v těch prvních rocích, i když na něj děti mluví česky, tak jim neříká „no English“, ale přijme tu informaci a snaží se jim to nějak předříkat v angličtině. Má je rád a bude se jim snažit pomoci. A pak za pár let, když nějakou formulaci řeknou chybně, tak to po něm

zopakuje správně. Při výuce anglického jazyka je nejdůležitější, aby si dítě v tomto věku našlo vztah k jazyku a naposlouchalo si tu správnou výslovnost.“

Jak hodnotíte zkušenosti s danými metody či strategiemi?

„Ty metody jsou samozřejmě dobré, ale myslím si, že z každé metody by si člověk měl vybrat něco. Nemyslím si, že je rozumné se držet jedné metody. Je důležité si říct, co v té chvíli vyhovuje konkrétní věkové skupině a schopnostem té skupiny. Z toho by se mělo čerpat.“

Dalo by se z Vaší zkušenosti říct, že je nějaká ze zmiňovaných metod a strategií neefektivnější?

„Ano. Za mě asi manipulace a zároveň opakující činnosti – ty jsou také dobré v té věkové skupině 3leté. Dokážu si představit, že zase vizualizace je vhodnější pro děti 6leté.“

Jaký je podle Vás největší přínos bilingvního vzdělávání pro děti v předškolním věku?

„Já vidím největší přínos v tom, že si děti velmi dobře naposlouchají jazyk a dostanou nějaký přirozený základ. I když angličtina pak v první třídě není podporována stejným způsobem, například na státní škole, kde angličtinu nemají takhle intenzivně, tak i přesto jsem přesvědčená, že mají základy, že slyšely přirozené formulace, a přirozený zvuk toho jazyka. A když začnou vyučovat anglický jazyk podstatně později, třeba v třetí nebo páté třídě, tak jim to naskočí. Zároveň co v tom vidím jako obrovské pozitivum, je, že děti vnímají, že existuje jiný jazyk, a že to není žádná hrůza. Mají k tomu vztah a ztratí strach.“

Napadá Vás ještě něco, co byste k tomuto tématu chtěla doplnit?

Myslím si, že je to dobrá věc. Samozřejmě chápu, že jsme soukromá mezinárodní školka a chápu, že pro státní školky je to naprosto nedosažitelný bod. Zároveň si myslím, že školky, které mají například 2 hodiny denně anglického mluvčího, je lepší než nic. Nicméně si nejsem si jistá, jestli to má ten efekt, který to má mít. Když dítě má ve třídě celý den člověka, který mluví jiným jazykem – to je absolutně nejlepší.

Děkuji za čas a ochotu. Děkuji za rozhovor.

Příloha 7 f) Odpovědi respondentky č. 6

Využívá Vaše mateřská škola ve své praxi metodu CLIL, respektive její metody či strategie? Pokud ano, jak je metoda CLIL uplatňována?

„V naší MŠ mluví Češi česky a Angličani striktně anglicky, takže je to v podstatě jako metoda CLIL. Ale i v té MŠ to probíhá jinak než ve škole. Tím, že je CLIL ve škole postavený na úplně jiném způsobu a jiných metodách. V MŠ se děti spíš učí přirozenou cestou, jako když se učí MJ. Anglický jazyk se učí prostřednictvím rodilých mluvčích. Ale běží to vždycky souběžně – to znamená, že oni třeba instrukce k běžným činnostem slyší jak v angličtině, tak i v češtině. Fixují si to přirozeně, a také to vnímají přirozeně. Když odpovídají anglickému mluvčímu, tak mluví na něj anglicky. Když je to Čech, tak mluví česky. Když jsou hodiny, tak ty máme rozdělené. To ale souvisí s tím, že ta předškolní výchova samozřejmě má určitá svá specifika – co se týče matematických představ, rozvoje grafomotoriky a sluchové percepce – a to se učí jinak v angličtině a jinak v češtině. Takže to máme rozdělený – buď mají celou hodinu anglicky, nebo ji mají česky, všechno ostatní probíhá bilingvně. Například během ranního kruhu plynule přechází z jazyka do jazyka, podle toho, s kým mluví anebo jak se zrovna mluví.“

Takže řízené činnosti jsou pouze v jazyce daného člověka, který danou činnost vede a všechno mezi tím je bilingvně?

„Některé hodiny vedou třeba oba pedagogové a je to souběžně. Ale není to úplně náš cíl, protože v těch anglických hodinách se anglický učitel soustředí hlavně na rozvoj jazyka. My Češi se musíme zabývat i ostatními složkami jako grafomotorika, matematika, sluchová percepce, logopedie – takže proto je to takhle oddělený.“

Jaké z následujících strategií využíváte ve své praxi? Asi Vám je všechny vyjmenuji...

Vizualizace (podpora porozumění pomocí obrázků, plakátů, flashcards, reálných předmětů a pomůcek, videí, doprovázení mluveného slova gesty)

„Tak to je samozřejmě. Každé dítě vstřebává informace jinak, někdo je sluchově zaměřený někdo zrakově – takže to samozřejmě pedagog vždycky používá.“

Manipulace (využití reálných předmětů a pomůcek, na které si mohou děti sáhnout, například během experimentů nebo předmatematických činností)

„Ano samozřejmě, to se používá hlavně v běžném životě. Pedagog je s těmi dětmi celý den a když se oblékají, nebo když jsou v koupelně, tak ty běžné předměty nějakým způsobem pojmenovává. ‚Jdi si umýt ruce nebo vezmi si mýdlo‘. Nebo když se oblékají se v šatně, tak řekne ‚vezmi si čepici, obuj si boty, vezmi si ponožky‘. Takže reálné předměty určitě používáme.“

Kooperace (podpora spolupráce dětí ve skupinkách nebo dvojicích)

„Tak oni pracují ve skupinkách maximálně 12 dětí a samozřejmě jsou zvyklé si hodně pomáhat. Když má některé z dětí angličtinu na vyšší úrovni, vždycky pomáhá těm slabším, nebo pokud přijde někdo nový, kdo nemá vůbec porozumění, ostatní se ho ujmou a dělají mu překladatele, což vnímám jako vhodné překlenutí období z neznáma, kdy je pro něj jazyk stále především stresující faktor.“

Pohybové aktivity a metoda Total Physical Response (podpora porozumění pomocí pohybu, slovíčka vyjádřena pohybem nebo znázorněným pohybem na obrázku, využití anglických slovíček v rámci pohybových aktivit)

„Pracujeme s programem zaměřený na hudebně pohybové aktivity, používáme hodně hudbu, používáme hodně texty písniček. Naše děti umí vlastně neuvěřitelně množství písní. Mají třeba anglické zpívání a během toho jenom nesedí, ale také využívají hudební nástroje, hodně se hýbou a díky zpěvu používají anglický jazyk. Prostřednictvím písní si také osvojují mnoho slovíček a tímto způsobem u dětí rozšiřujeme slovní zásobu.“

Metody kritického myšlení (využití třífázového modelu učení E–U–R: evokace neboli uvedení do tématu a motivace, uvědomění si významu informací, a reflexe, tedy závěr prováděný dětmi spolu s učitelkou; formulace hlavní myšlenky)

„Používáme metodu globální výchovy, která je postavená na kritickém myšlení, takže třeba během ranních kruhů, kdy se konají různé diskuse – probíhají pokaždé dvojjazyčně a učitelé pokládají kritické otázky. Děti pak musí dojít k vlastnímu závěru. A pokud s nimi mluví Angličan, tak se to děje anglicky. Nebo se například diskutuje česky, no a pak se řekne ‚on tomu nerozuměl, tak mu to vysvětlíte‘. To znamená, že ony musí i složitou věc vysvětlit anglickému učiteli tak, aby to pochopil.“

Využívání opakujících se činností (opakování jako strategie upevnění si výrazů v cizím jazyce, každodenní rutiny, rituály, daná činnost nebo část dne prováděná pouze v angličtině)

„Tak v anglických hodinách mají vždycky nějaké rituály na začátku napříč věkovými skupinami – vždycky samozřejmě adekvátně k schopnostem a dovednostem dětí. Vždycky začínají hodinu nějakou svojí speciální básničkou nebo písničkou nebo nějakým pohybem. Jsou to i ranní kruhy, kde se pravidelně zpívají některé písničky, třeba každý den se zdravíme jak českou písničkou, tak anglickou písničkou. Pak takové ty denní rutiny, kdy neustále dokola slyší podobné instrukce. Jak jsem říkala – ať je to koupelna, zahrada, oblékání nebo jídelna, tam si taky osvojují slovní zásobu z běžného života.“

Zařízení třídy (plakáty a cedule s anglickými slovíčky, slovníky a knížky v angličtině, pomůcky označeny českým i anglickým názvem)

„Těch máme strašně moc. Máme i vlastní materiály, které vyrábíme. Ale o čtení to zatím není, protože předškolní děti zatím neumí číst, takže tady jde spíš o obrázky. Plakátů a nápisů máme mnoho, ale předškoláci většinou ovládají část abecedy a někteří dokonce umí číst – to ale není naším cílem. Samozřejmě máme také rozsáhlou knihovnu (anglickou i českou), stejně jako spoustu didaktických her, které využívají s dětmi jak česky, tak i anglicky mluvící pedagogové. To znamená, že si děti stejnou problematiku osvojují v obou jazycích.“

Které z uvedených strategií využíváte nejčastěji?

„My se snažíme, aby ty hodiny byly tak bohaté, aby se tam objevily všechny ty strategie. V tom předškolním věku obzvlášť, a hlavně u hodně malých dětí musíme neustále střídat činnosti, aby to bylo pro děti atraktivní. Takže vždycky tam je nějaká pohybová část, vždycky je tam nějaká písnička, nějaké obrázky, nějaké čtení a většinou i nějaká výtvarná činnost. A to se střídá. A samozřejmě i dramatická část, kdy dělají nějakou legraci a divadlo. To třeba u těch úplně nejmenších dětí (třeba nějaké maňásky) funguje nejlíp, ale střídá se to. Ta pozornost s ohledem na to, že je to jazyk cizí, nevydrží dlouho – děti jsou pak velmi unavené a padá jim schopnost soustředit se. Takže ten učitel musí strategie měnit, aby to pro děti bylo atraktivní a neustále jejich pozornost získával.“

Takže se strategie využívají různě podle věku dítěte?

„Spíš se ty metody přizpůsobují tomu věku, ale používají se všechny stejně. Když učím malé děti (když mám 3leté děti), tak si tam víc hrají divadlo než s předškolními dětmi. S předškoláky taky hodně hrají divadlo, ale zase trochu jinak. Děti tam jsou víc zapojené a víc pracujeme s jazykem, s dikcí, nebo pracujeme s dechem – má to takovou nadstavbu. S těmi malými je to o něčem jiném.“

Jaké podmínky byste formulovala pro podporu rané vícejazyčnosti u dětí předškolního věku? Jaké podmínky jsou důležité, pro podporu rané vícejazyčnosti?

„Ten přirozený proces – jako když se učí M.J. To, že jsou tomu jazyku vystavené přirozenou formou. Každé dítě to vnímá jinak, jinak produkuje – u některého dítěte ta produkce neprobíhá dlouho a už začne mluvit přímo ve větách. Ale to je daný i osobnostním nastavením jednotlivých dětí.“

Jaká je role anglického učitele ve třídě? Trochu jste to zmínila, ale je u Vás v mateřské škole anglický učitel vyloženě jazykově zaměřený?

„Hlavně jazykově, ale samozřejmě i obsahově. Máme nějaký plán a nějaká témata, která se mění každý měsíc, ale i každý týden. K tomu je pak daný pojmové pole, a to pojmové pole je samozřejmě jednodušší v angličtině a širší v češtině. Samozřejmě už máme na čem stavět a je to postavený na rozvoji mateřského jazyka. V té angličtině si jazyk samozřejmě osvojují těmi přirozenými postupy, ale je to víc o tom jazyku. Český učitel se zaměřuje víc na obsah a metody, a Angličan spíš tvoří a hraje divadlo. Hodně používají dramatickou výchovu, ale je to všechno přirozeně hrou – není to dril.“

Co považujete za nejdůležitější ve vztahu k dítěti?

„Aby ztratilo ostych. Aby vnímalo, že nějaký druhý jazyk je úplně přirozený. Aby ten jazyk vnímalo jako něco, co je pro něj přirozená věc, které se nebojí. To dítě v nějakém čase začne produkovat druhý jazyk, ale jinou formou, než kterou jsme ji produkovali my za svých mladých let, protože to bere jako svůj druhý mateřský jazyk.“

Jak hodnotíte zkušenosti s danými metody či strategiemi? Jaké jsou reakce dětí na konkrétní metody/strategie? Všimáte si toho, že některé děti reagují jinak na různé ty strategie?

„Je to úplně individuální přesně podle toho, jak je to dítě nastavené. Když je některé dítě víc vizuální, to znamená, že přijímá informace přes vizuální pole, tak samozřejmě obrázky a knížky jsou pro něj nejatraktivnější. A pokud je někdo sluchově zaměřený, tak zase pro něj bude oblíbená ta hudba a pohyb. My jsme ale zastánci toho, že by ty děti měly být rozvíjeny harmonicky ve všech oblastech. Proto od začátku zapojujeme všechno, aby ty děti měly rády všechno a ve všem se uměly nějakým způsobem pohybovat. Když ten pedagog to umí podat, tak se jim to vlastně líbí všechno. Je to otázka schopnosti motivovat ty děti. A vždycky je to o daném pedagogovi – jak moc je v té motivaci silný.“

Takže z hlediska efektivity jmenovaných metod a strategií – nejde úplně o metodu, ale o to, jaké to dítě je, jakou má osobnost, a co ho nejvíc baví?

„Je to tak, ale je to také o osobnosti toho pedagoga, protože když nějaký pedagog třeba neumí zpívat, tak po něm nebudete chtít, aby měl hodiny založené na písničkách. Nebude se cítit komfortně a ty děti to vycítí a nenadchne je to. Takže když ten učitel je spíš výtvarník, bude volit metody související s výtvarnými činnostmi. Jak se říká, ‚kdo hoří zapaluje‘. Ale klademe velký nárok na naše pedagogy, aby byli, pokud možno všestranný. A kvůli tomu, že náš program je zaměřený hodně umělecky, na hudebně-pohybové činnosti, dramatické činnosti a výtvarné umění – většina našich pedagogů se umí najít ve všech těchto oborech.“

Takže to, jak efektivní daná metoda je záleží na tom, jak s ní pedagog pracuje?

„Myslím, že určitě ano, že to tak platí obecně. Když někdo umí metodu uchopit, je efektivní. Ta metoda může být sebelepší, ale když ji bude učit někdo, komu ta metoda nebude blízká, nebude to mít efekt.“

Jaký je podle Vás největší přínos bilingvního vzdělávání pro děti v předškolním věku?

„No já si myslím, že je to trochu spojené s rozvojem centrální nervové soustavy a s plasticitou mozku. Je sice prokázáno že psychomotorický vývoj se odvíjí od mateřského jazyka (proto hodně dbáme na rozvoj mateřského jazyka). Ale čím víc jazyků si dítě osvojuje, tím je to lepší. Na to je už spousta studií, že obvykle mají o to lepší intelektuální schopnosti. A souvisí to třeba i s vnímáním hudby a se schopností hrát na různé nástroje. Takže my tady s dětmi už brzo začínáme hrát na různé nástroje a vidíme ten progres i v jazyce.“

Ještě byste pojmenovala něco, co bilingvní vzdělávání rozvíjí kromě jazyka?

„Asi i rozhled a schopnost komunikovat a nějaké sociální dovednosti. Když to dítě umí komunikovat v jiném jazyce a dostane se neznámého prostředí, tak si s tou situací umí poradit a není ve stresu. Není to pro něj něco, co by neuměl zvládnout. Hodně těch dětí tady zatím neprodukuje jazyk. Ale jedou například s rodiči na dovolenou a rodiče přijedou a řeknou, že si tam v letadle povídal s lidmi a objednával si tam úplně normálně a doma neřekne nic. A já říkám, protože ho doma zkoušíte, co je tohle, co je támhle to. Ale pro to dítě to je nepřirozený. Proč by se s vámi mělo bavilo anglicky? V cizině si ale najde cestu a rozumí. Takže určitě komunikační dovednosti.“

Děkuji za Váš čas a za ochotu. Děkuji za rozhovor.

Příloha 7 g) Odpovědi respondentky č. 7

Does your kindergarten use the CLIL method or its methods or strategies? If YES, how is the CLIL method applied?

„No, I'm not aware of it.”

What strategies or methods do you use for the development of the English language in preschool children?

„Well, we follow the British curriculum, so we start with the Pre-K level (5-6 years) in year 1, and then it continues to primary school. So that's what we use to aid the lessons. We also have these phonics books to introduce the letters – it's based on listening and repeat. We like to do active and passive learning, not just passive, so we have a smart board, where they can do the activities and paper as well. Obviously, regarding letters and phonics, by the end of the year they should be able to know their sight words to prepare them for year 2 where they will learn how to read. That's the academic perspective, that's what they should know regarding English. We also have games. We have Tandom class, where we do group projects once a week on Thursdays. So we'll have a Czech and English speaking teacher in the room, who will organize the activities in English and in Czech, so that's a cool thing that we have. We started that last year and it has been really successful as well. I mean it's basically like an English class. We have a Czech and English classroom, so it's really like they have an English and Czech program. There is one English and one Czech teacher for one class. There are two groups, and we rotate the teachers. So, both classes in the morning will have an English teacher and then one will rotate into the Czech class and the other will rotate to the Czech class. And some international families they don't need the Czech so then they have more of the English focus.”

So, they basically get both language inputs, but they get more of the English language?

“Yes, and when they are 6 years old (in primary) they have it balanced. And I know, because I've worked in different schools, that you usually have two teachers all the time, and English and Czech speaker, but this isn't that. When we say we it's a bilingual program, we mean that we support English and Czech, but it's not one classroom with both teachers. Because I've had that experience where we've had both languages in one classroom setting – but this is very different, because there is one teacher that teaches that period and then another period the other teacher teaches in the other language. They have both languages, but not in the same classroom.”

Which of the following strategies do you use in your practice?

Visualization (support of understanding with the help of pictures, posters, flashcards, real objects and aids, videos, accompanying the spoken word with gestures)

“Right, so like I said we have a smart board that we have in each classroom, we have 3 of them in this school. So, its and interactive board – we can do videos, interacting storybooks that we use when we do lessons, or tracing, they are able to use the board and use their pen, come to the board and circle their answer. Or when we play educational games, they are able to participate. And we also do for example flashcards with vocabulary and also phonics. It's an aid for us to use while we do activities in the classroom. So that's one way. We also incorporate a lot of sensory activities to promote their fine motor skills and gross motor skills, because it's important for them to properly hold things before they do go primary. It's not really language, but it's also letters, and Play-Doh and sand trays. We want to support all areas. When we go outside every day, they do games in English and English physical activities. We also have field trips that we go on that have Czech and English tour guides, so they go back and forth between both languages. Or the English teacher is there to accompany and to translate.”

Manipulation (use of real objects and aids that children can touch, for example during experiments or pre-mathematical activities)

“Yes, I mentioned that.”

Cooperation (support for cooperation of children in groups or pairs)

“Right, so I mentioned the Tandom thing where we divide the kids into two groups and then based on the lesson and theme the kids work on projects. It could be a craft or a poster. It could be art or whatever, but they would be teamed up. Also,

they do work occasionally in pairs, that they'd have to do opposed to individually. So, we support both, not only individual work, but also group work."

Physical activities and the Total Physical Response method (support of understanding through movement, words expressed by movement or represented by movement in the picture, use of English words within physical activities)

"We do a joga based activity based on a book. It also comes with cards. Each child gets a copy of it and then they make a book out of it – from the letters. They basically have to make the shape of the letter with their body. They go around and make the sound, so if it's an "S" its shaped like a snake and then they walk in a circle and make the animal movement. You know there is a connection between memory and movement, so that's to promote that."

Methods of critical thinking (use of the three-phase model of learning E - U - R: evocation, or introduction to the topic and motivation, awareness of the importance of information, and reflection – a conclusion made by children together with the teacher; formulation of the main idea)

"Yes so, we when we have story time or whenever we are watch a video related to what we are learning, I'll stop it and then we'll have a discussion. So, I'll ask a related question like: who can explain what just happened? And then they try to understand that and make sense of it and apply it to their lives and experiences they can relate to. To make the connection."

Repeating activities (repetition as a strategy of consolidating expressions in a foreign language, daily routines, rituals, an activity or part of the day performed only in English)

"Yes, so from 9 to 10:15 AM we have English, and the whole morning is in English and then from 1 to 3PM there is Czech. And then there's one day that's switched, that Czech is in the morning and afternoon English. So basically, we have the same program but just in English or in Czech. So, everything from circle time and the weather – it's all in English."

Class equipment (posters and signs with English words, dictionaries and books in English, aids marked with Czech and English names)

"So, we have the classrooms right, so in the Czech classroom, there are Czech books, and they have visual aids to aid the learnings. And in the English classroom we have English posters, we have the weather chart in English the names of the week, they don't know how to read that, but we do have visuals in English. And books – all books are in English."

Which of the strategies do you use most often?

"We do a combination of everything every day. Like we do Physical activities every day, they have visualization every day. So, what it would look like is they come, and they have circle time, speak about the letter, do the movement activities with the letter, they'd learn that and take turns if they want to participate and share. And then we learn according to the Oxford books. Then we'd do and activities about animals (if that's the theme) watch a video about animals, an educational video, and have a discussion about it. The kids would see if they've seen it before or know a story about it. And then we do a review of what we've learned. After that we do an activity or a craft. So, it's to support every aspect – a combination of all the strategies, and that's a what it looks like every day. And also, in Czech they are doing it similar as well."

Does the use of the strategy change during the child's age?

"I think it would be simpler with the younger children. Obviously, year 1 (ages 5-6) will be doing more discussions, we can communicate about more things. Their vocabulary is I think limited when they are younger. So having a discussion, obviously we encourage that, but they do what they can, even if it's just identifying something. And then when they're older they can communicate and have a conversation. Before that it's more like they are learning the words – there are a lot of songs when they are younger, a lot of music."

What conditions would you formulate to promote early bilingualism in pre-school children?

"Well, I mean the way this program is designed is great because we have a block where it's in English and a block where it's in Czech. And I've had experiences at different schools. This works better for the child because I think the children are more comfortable to speak especially in their native language. So, if they are in a room where the Czech teacher is full-

time, they're not going to be motivated to speak English, because they know they can get away with speaking Czech and I've seen that happen so many times. If they are in a room with only an English teacher, they have to try to communicate. You know what I mean? They feel less embarrassed that they have to speak English because they know the teacher doesn't speak Czech. And then that builds that confidence: ok I'm in this class now I'm speaking English... But when the Czech teacher comes in, they switch to Czech. So, I think the way it is designed – that it is separate – actually works better, but that's my opinion."

That sounds interesting. Children need to have the language focused on something and if it's focused on a person and on a certain time and place during the program, it's definitely easier for them to focus and realize which language they're using.

"Right, but we also have the Tandom class, so once a week they have both teachers there, which is great because they'll have it separately, and then they'll have them together, and so they switch back and forth from English to Czech. Sometimes I'll lead it and then my colleague will also communicate in Czech, and I'll communicate in English. So, they have the mixed instruction, and they are able to do it. And the languages go back and forth and it's really interesting to see as opposed to not having the children talk to me at all and having them speak to her in Czech. And we also we have the two classrooms, and they move between those two classrooms, so they know we are in this classroom and so we speak this language. I mean occasionally due to whatever reason they are in a different classroom with the different teacher. But they know when they are with this teacher everything will be in English or Czech. And you will never see a child speak to the English teacher in Czech. We have this boy that came with no English or Czech knowledge, like non, no exposure to it. And the parents were a little concerned, but now after the first semester he's speaking Czech and started speaking EN – even if it's very limited, but he tries his best to communicate, even if it's just: Sara, please toilet. He's using the English words with me, and he's also picked up the Czech and speaking with the Czech teacher.

How do you evaluate your experience with the named methods or strategies? What are the children's reactions to specific methods or strategies?

"Well, I mean children are more into interaction. So, if the children are sitting there and just receiving information, if I would just show them things and talk to them, they would just watch me and learn passively. But they enjoy it more when they can be involved in it. Even if it's in a discussion or I have a physical activity in there and I want to show them how it works – they are really excited about that and they are more engaged. So when we have actual physical aid to aid the learning (for example we did something about water), I can explain it to them, but bringing the actual material and showing them how it works (it was about ice, basically learning that process), you can show it to them on video, but then I brought a little tub with water and showed them how the water sticks together because it is highly cohesive, but I showed them that and they were so fascinated by it. If they are too young, they really have to be engaged – they have to do it, they have to try it."

What methods or strategies you would name as most effective in terms of early multilingualism? Would your answer be similar? That it's important to engage them?

"Yes, I would say active participation, like active learning, for them to get the information and also apply immediately. In any way even. Now we are learning about the countries in the world and Egypt, and we can point our finger to the map, but instead we learned the facts and now we will build the pyramids. They are understanding ancient Egypt: ok, we learned about that, and now we are going to build it. Just to use their imagination and foster that as well. It's more interesting for them to recreate it (opposed to just looking at a picture) and relive it. And they love it. You can hear them when they are changing for outside talking about it: I want to be the ruler of Egypt, and things like that. They are engaged as opposed to when you ask them what they learned yesterday, and they can't tell you. And I've seen that before where we would just talk about it, and they can tell you. But when they actually create something, or they are doing something – it's active and they can remember it better. Singing, dancing or moving – they will remember it better."

In your opinion, what is the biggest benefit of bilingual education for preschool children?

"Well with English as an international language – I just think learning another language is also great for their development. Psychologically – for them to understand another language and just the memory development. It works different areas of the brain as well and it's stimulating. I think that it's important for them also just as an asset. Parents say: we want our children to go to this program, because we want them to have more opportunities in life. And now I mean with the internet and how connected we are they are able to be involved in what's going on in the world. I think that's important for them especially for future generations. Everything is in English. I mean that's the way to communicate with everyone around the world, so I think it's important for them to have that. The ability for them to just switch from one language to another so seamlessly is a big benefit. We also have children that speak four languages! So, the children are

able to do this from a young age – the younger they start. They can add on multiple languages and jump between all of them, but I think it also builds their confidence. Especially when they hear the other language and they realize they know what they are saying, and they want to communicate. I think that’s good for them as well as just the ability to express themselves in different languages and communicate, just social interaction – all of this is promoted by that.”

Would you like to add anything to this topic?

“Well, I think it depends on the language and where you want to be. It’s important we have these bilingual schools. We know that the younger they start the easier it is for them. I think it’s more challenging for them when they are older (10, 11, 12 years old) also from a social perspective. They’re uncomfortable – it’s not just the language – its everything. When they are younger, they have less of the social aspect, because they are so young, and they are just learning and making mistakes and they don’t have those fears, they aren’t embarrassed. Those feelings haven’t developed yet. It’s just much easier for them to learn it earlier. People can learn languages at any age. But I think it’s great for them to have it earlier and to become fluent throughout their education. I really see the difference, because I’ve experienced both types of programs. When they have the lessons taught separately it makes all the difference. Of course, it’s good to have a period where both teachers are present (like we do), to do activities together – that’s great, but I think it’s also important for them to have it separated. At least somehow for some period, so the children can really focus and concentrate on that one language. Because when you have both languages there (and especially when the Czech teacher is continually speaking in Czech), it’s very confusing for the children. It’s confusing, distracting and discouraging. For how I see it anyway... There might be other methods that are working with both teachers. I don’t know, but because I’ve worked at different schools, I’ve seen the progress with children that have actually had both languages separate. And it’s funny because the parents say: they won’t say anything to me – did they stop learning? But they are learning of course. They are shy to speak in front of their parents. But then the parents will say: we went on holiday and they were just speaking to the waiter – it really works, it’s really happening and it’s amazing! And that’s why we really focus on communicating. Just a teacher speaking English and teaching vocabulary will not help them at all – passive learning. The activities and games have to be designed in a way to promote the children and to help them communicate and speak in English. The goal is for them to communicate in English not just passively understand. We want them to be speaking and to be excited about it.

Thank you for your time and thank you for the interview.